

**BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET**
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Dansk som andetsprog

Vejledning

Almen voksenuddannelse

August 2021

Indhold

Indhold.....	2
Vejledning til faget dansk som andetsprog	4
1. Identitet og formål.....	4
1.1 Identitet.....	4
1.2 Formål.....	4
2. Faglige mål og fagligt indhold	5
2.1 Faglige mål.....	5
2.1.1 Faglige mål basis	7
2.1.2 Faglige mål niveau G	8
2.1.3 Faglige mål niveau F	11
2.1.4 Faglige mål niveau E	12
2.1.5 Faglige mål niveau D	13
2.2 Kernestof.....	14
2.3 Supplerende stof.....	14
3. Tilrettelæggelse	15
3.1 Målgrupper	15
3.2 Didaktiske principper.....	15
3.2.1 Inkluderende undervisning	16
3.2.2 Kultur.....	16
3.2.3 Sprog/identitet/sociokulturelle forståelser	16
3.2.4 Kommunikation	17
3.2.5 Lytte, læse, tale, skrive	17
3.2.6 Lytteforståelse.....	17
3.2.7 Læseforståelse	18
3.2.7.1 At læse en tekst i bidder	19
3.2.7.2 Frilæsning	20
3.2.7.3 Litteraturforståelse.....	21
3.2.7.4 Periode	23
3.2.7.5 Faglig læsning	23
3.2.8 Talefærdighed	24
3.2.8.1 Udtrykslære.....	25
3.2.9 Skrivefærdighed	28
3.2.9.1 Processkrivning	29
3.2.9.2 Dictogloss	29
3.2.9.3. Respons	30
3.2.9.4 Genreskemaer	33
3.2.9.5 Stavning.....	33
3.3 Arbejdsformer	34
3.3.1 Metoder	35
3.3.2 Funktionelle helheder.....	35
3.3.3 Forforståelse	36
3.3.4 Modellæring	36
3.3.5 Innovation.....	37
3.3.6 Task	37
3.3.7 Ordforråd og begreber	38
3.3.8 Transfer	39
3.3.8 Strategier	39
3.3.9 Differentiering og progression	40
3.4 It	45
3.5 Samspil med andre fag	46
3.6 Undervisningsmaterialer.....	46
4. Evaluering	47
4.1 Løbende evaluering.....	47
4.2 Prøveformer	48
4.2.1 Afsluttende evaluering	48
4.2.2 Niveau basis faglig dokumentation	48
4.2.3 Niveau F faglig dokumentation.....	49

4.2.4 Niveau E faglig dokumentation	51
4.3.1 Skriftlige prøver niveau G	52
4.3.2 Skriftlig prøve niveau D	54
4.3.3 Mundtlig prøve niveau G	56
4.3.4 Mundtlig prøve niveau D	58
4.4 Bedømmelseskriterier.....	60
4.4.1 De skriftlige prøver niveau G	60
4.4.2 Skriftlig prøve niveau D	61
4.4.3 Mundtlig prøve niveau G	62
4.4.4 Mundtlig prøve niveau D	62
4.5 Vejledende karakterbeskrivelser	62
4.5.1 Dansk som andetsprog, niveau G, Skriftlig prøve	63
4.5.2 Dansk som andetsprog, niveau G, Sproglig prøve	64
4.5.3 Dansk som andetsprog, niveau D, Skriftlig prøve	65
4.5.4 Dansk som andetsprog, niveau G, Mundtlig prøve	67
4.5.5 Dansk som andetsprog, niveau D, Mundtlig prøve	68
5. Paradigmatiske eksempler.....	69
5.1 Niveau basis	69
5.2 Niveau G	73
5.3 Niveau F	74
5.4 Niveau E	78
5.5 Niveau D	79
5.6 Niveau D	84
6. Ordliste	97
7. Bilag.....	101
Bilag 1	101
Eksempel på vurderingsskema til skriftlig fremstilling niveau G	101
Bilag 2	102
Eksempel på vurderingsskema til skriftlig fremstilling niveau D	102
Bilag 3	103
Eksempel på skabelon til eksaminationsgrundlag G niveau	103
Bilag 4	104
Eksempel på skabelon til eksaminationsgrundlag D niveau	104

Vejledning til faget dansk som andetsprog

Vejledningen indeholder uddybende og forklarende kommentarer til læreplanens enkelte punkter samt en række paradigmatiske eksempler på undervisningsforløb. Vejledningen er et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Det er derfor hensigten, at den ændres forholdsvis hyppigt i takt med den faglige og den pædagogiske udvikling. Eventuelle ændringer i vejledningen vil, som udgangspunkt, blive foretaget pr. 1. juli.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Vejledningen indeholder eksempler på, hvad der kan arbejdes med i undervisningen og hvordan arbejdet kan tilrettelægges. Det er vigtigt at understrege, at der kun er tale om påbud, når det eksplicit fremgår – det være sig i form af citater fra læreplanen, anført i kursiv, eller i form af formuleringer med ”skal” og ”bør”.

1. Identitet og formål

1.1 Identitet

Dansk som andetsprog er et færdigheds-, videns- og kulturfag. Faget beskæftiger sig med tilegnelse af dansk sprog, kursistens dansksproglige udvikling og forståelse af samspillet mellem sprog og kultur. Centralt i faget står mundtlig og skriftlig kommunikation og forskellige tekstgenrer i sociokulturelle kontekster.

1.2 Formål

Dansk som andetsprog har til formål at styrke kursistens kommunikative, sproglige og interkulturelle kompetencer.

Undervisningen skal fremme kursistens lyst til at tilegne sig og bruge dansk, udvikle sproglig bevidsthed samt strategisk kompetence i forhold til sprogtilegnelse og læring.

Med udgangspunkt i kursistens viden, ressourcer og erfaringer skal faget bidrage til, at kursisten udvikler dansksproglige forudsætninger for aktiv deltagelse i det danske samfund.”

1.3 Bemærkninger til identitet og formål

I læreplanerne er faget dansk som andetsprogs identitet og formål beskrevet ens for alle niveauerne fra basis til niveau D. Derimod er de faglige mål forskellige, og det er i beskrivelsen af dem og måden, de opfyldes på, samt evalueringen af dem, at forskellen på niveauerne bliver tydelig.

Fagets genstandsfelt er arbejdet med tekster (det udvidede tekstbegreb), der er samlet om et tema, en genre, et medie, en periode eller en forfatter. Men faget dansk som andetsprog lægger særlig vægt på det sproglige aspekt med et klart

sigte, nemlig gennem sprogræning at forbedre kursisternes sproglige og kommunikative forudsætninger for aktiv deltagelse i det danske samfund.

I det faglige arbejde finder et samspil sted mellem sproglige, kommunikative færdigheder, tekstanalytiske færdigheder og viden om dansk litteratur, kultur og medier. I tekstlæsningen integreres sproglige iagttagelser som en metodisk del af arbejdet, ligesom de fire kommunikative færdigheder (lytte, tale, læse, skrive,) indgår i vekselvirkning i den didaktiske tilrettelæggelse af arbejdet med sprog, litteratur og medier.

En central plads har samspillet mellem mundtlig og skriftlig kommunikation, der bør vægtes højt i undervisningen. Der er tale om en sprogtilenlnelsesproces, hvor fokus ligger henholdsvis på skriftsprogs- og talesprogsprocessen som støtte for hinanden (procesorienteret skriveundervisning).

I arbejdet med forskellige tekstgenrer omfatter tekstbegrebet dels tekster, som kursisterne læser, hører og ser (fiktive, ikke-fiktive, litterære, ikke-litterære, mundtlige og skriftlige tekster, herunder medietekster) dels de tekster, som kursisterne selv producerer (skriftlige arbejder og mundtlige oplæg).

I tilegnelsen af dansk som andetsprog indgår også det kulturelle aspekt, hvor såvel arbejdet med skriftlig og mundtlig kommunikation som arbejdet med forskellige tekstgenrer foregår i sociokulturelle kontekster med det mål, at kursisten udbygger sin viden om den sproglige kode og dens anvendelse i det danske samfund.

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1 Faglige mål

Basis

Kursisten skal på et enkelt niveau tilegne sig de fire færdigheder: tale, lytte, læse og skrive i en integreret helhed. Kursisten skal styrke sine dansksproglige muligheder for at indgå i samfunds-, arbejds- og uddannelsesmæssige sammenhænge.

Niveau G

Kursisten skal på et niveau med begyndende grad af kompleksitet tilegne sig de fire færdigheder: tale, lytte, læse og skrive i en integreret helhed. Kursisten skal styrke sine dansksproglige muligheder for at indgå i samfundsmæssige og uddannelsesmæssige sammenhænge. Sproget som mundtligt kommunikationsmiddel er i centrum med inddragelse af tekstlæsning, skrivning og brug af billedmedier som redskab for oplevelse og indlevelse.

Niveau F

Kursisten skal på et niveau med tiltagende grad af kompleksitet tilegne sig de fire færdigheder: tale, lytte, læse og skrive i en integreret helhed. Kursisten skal styrke sine dansksproglige muligheder for at indgå i samfundsmæssige og uddannelsesmæssige sammenhænge. Gennem tekstarbejde og diskussion skærpes kursistens opmærksomhed på sammenhængen mellem sprog, tekst, genre, indhold og situation i forskellige teksttyper.

Niveau E

Kursisten skal på et niveau præget af stor grad af kompleksitet tilegne sig de fire færdigheder: tale, lytte, læse og skrive i en integreret helhed. Kursisten skal styrke sine dansksproglige muligheder for at indgå i samfundsmæssige og uddannelsesmæssige sammenhænge. Kursistens selvstændige læsning har en central plads i undervisningen, og der fokuseres i stigende grad på tekstanalyse og kritisk informationssøgning.

Niveau D

Kursisten skal på et komplekst niveau tilegne sig de fire færdigheder: tale, lytte, læse og skrive i en integreret helhed. Kursisten skal styrke sine dansksproglige muligheder for at indgå i samfunds-, arbejds- og uddannelsesmæssige sammenhænge. På dette niveau stilles der forventninger til en mere præcis og nuanceret brug af og bevidsthed om sproget både mundtligt og skriftligt.

De faglige mål er forskellige fra niveau til niveau, og det er i beskrivelsen af dem, og måden de opfyldes på samt evalueringen af dem, at forskellen på niveauerne bliver tydelig.

De faglige mål angiver det, som kursisterne skal kunne som resultat af undervisningen. Det vil sige, at de faglige mål angiver de kompetencer, som kursisterne skal tilegne sig gennem undervisningen. Disse kompetencer er de sigtepunkter, som de følgende led i læreplanerne (kernestof, supplerende stof, tilrettelæggelse og evaluering) skal rette ind efter. I tilegnelsen af det danske sprog skal man fra starten kunne se, hvilke steder man skal hen, og hvad man skal gøre for at komme dertil. Jo bedre kursisterne bliver til de grundlæggende færdigheder, jo mere kompetent bliver de i stand til at agere i en sproglig kontekst.

De faglige mål på hvert enkelt niveau fra basis til niveau D fastlægger rammerne for, hvilke danskfaglige, sproglige og indholdsmæssige discipliner, der skal arbejdes med i undervisningen.

De faglige mål lægger vægt på at styrke den danskfaglige og sproglige kompetence på alle niveauer. Kursisterne skal kunne kommunikere sikkert og varieret og beherske de fire grundlæggende færdigheder: tale, skrive, lytte og læse. Træningen af disse færdigheder er tyngdepunktet for udviklingen af kursisternes sprogbeherskelse passivt såvel som aktivt. Det betyder, at viden om

sproget, sprogfærdighed samt danskfaglighed står i fokus for hele undervisningen og udbygges gennem en mangfoldig sproglig praksis.

2.1.1 Faglige mål basis

Tale/lytte

Når niveauet er afsluttet kan kursisten både forstå og udtrykke hovedindholdet inden for kendte emner fra hverdagen som for eksempel om familie, fritid, arbejde, rejser, aktuelle begivenheder, tv- og nyhedsudsendelser. Det kan også være inden for klassiske smalltalk-emner som vejret: "Uh, hvor er det koldt", sted og anledning: "Handler du altid her i Føtex", om andre mennesker: "Har du hørt, at pedellen har fået andet arbejdet?".

Sproget kan reguleres spontant og kursisten kan udtrykke holdninger og følelser, opnå og indlede kontakt og tydeliggøre sine sproghandlinger. Kursisten er trænet i sprogligt at turde og at gætte.

Kursisten kan forstå oplæg, der er klart struktureret, kan kommentere, stille spørgsmål med bevidsthed om konsekvensen af at stille åbne og lukkede spørgsmål. Ligeledes kan kursisten argumentere for egne synspunkter.

Kursisten kan holde enkle oplæg, som indeholder iagttagelser, oplevelser og indtryk fra for eksempel etnografisk arbejde i nærsamfundet.

Inden for prosodi kan kursisten bruge enkelte regler og nogle generelle principper inden for prosodi.

Kursisten er bevidst om, at kommunikation ikke kun handler om sprog, men også om gestus, mimik, afstand, udseende, kropsholdning og kropssprog.

Læse

Inden for læsning kan kursisten foretage aktiviteter før, under og efter læsning.

Kursisten har læst enkle autentiske eller bearbejdede fiktive og non-fiktive tekster, som for eksempel læserbreve, artikler, brochurer og annoncer om aktuelle emner og læst noveller, digte, samt eventyr skrevet i et nutidigt sprog. Kursisten er bevidst om, at der står meget mellem og bag ved linjerne og kan forstå simple inferenser, det vil sige kende tekststrukturer.

Kursisten har kendskab til, hvordan forskellige tekstgenrer som skema, busplan, opskrift, artikel, novelle osv. læses, og hvad der er karakteristisk for sproget i disse genrer.

Kursisten kan lave personkarakteristik for eksempel ud fra faktuelle oplysninger, udseende, egenskaber, væremåde, følelser og ydre omstændigheder. Kursisten kan ligeledes karakterisere miljøet ud fra elementer som bolig, mennesker, samfund, kultur og tid (epoke) og finde forskellige temaer i en tekst.

Skrive

Skriftligt kan kursisten arbejde med først indholdssiden og dernæst med sproglig korrekthed.

På indholdssiden med fokus på opbygning af et sammenhængende, logisk indhold som for eksempel om indholdsmæssig sammenhæng modsvares sproglig sammenhæng, sammenhæng mellem sætningerne, afsnit og teksten som helhed.

På sprogsiden med fokus på ordforråd, præcisering og nuancering af ordvalg.

Kursisten har viden om ordklasser, morfologi og elementære retskrivningsregler, tegnsætning og syntaks med fokus på sproglige markeringer som for eksempel sammenbinding ved hjælp af passende konjunktioner og adverbialer, valg af tempus, inversion og variation i sætningens forvægt/bagvægt, ligesom kursisten har bevidsthed om modtagerforhold og formål.

Sprog/identitet/sociokulturelle forståelser

Kursisten har viden om turtagning, om hvordan man skiftes til at være givende, videregivende og modtagende i samspillet mellem mennesker.

Inden for sociokulturelle normer har kursisten færdighed i at udføre sproghandlinger og afpasse sit sprog i forhold til situationen og under hensyntagen til sociokulturelle normer for respektfuld kommunikation.

It

Kursisten kan anvende it som redskab i forbindelse med skriftligt arbejde, informationssøgning i forhold til emner, der arbejdes med og interaktivt træningsmateriale.

2.1.2 Faglige mål niveau G

Tale/lytte

Når niveauet er afsluttet kan kursisten både forstå og udtrykke centrale dele af indholdet i for eksempel radio- og tv-udsendelser, sag- og fiktionstekster og kortere mundtlige oplæg afholdt af medkursister eller lærere, inden for temaer som knytter sig til undervisningen.

Kursisten kan fungere såvel receptivt som produktivt i de fleste mundtlige kommunikationssituationer og kan kommentere og stille uddybende og opklarende spørgsmål til eksempelvis mundtlige oplæg samt argumentere for egne synspunkter på et enklere niveau.

Med udgangspunkt i det faglige kernestof kan kursisten holde korte oplæg med et tydeligt fokus, og er i stand til at udtrykke følelser, tanker, erfaringer og perspektiver. Kursisten kan udtrykke sig om både konkrete og mere generelle forhold og kan afpasse sproget i forhold til samtalens grad af formalitet. Kursisten kan benytte forskellige former for sproghandlinger som for eksempel handlingsregulerende, holdnings- og følelsesudtrykkende og diskursstrukturerende som at opnå og indlede kontakt i formelle og uformelle samtaler. Endelig er kursisten i stand til at tydeliggøre sproghandlingen ved konstruktioner som "Jeg skriver for at" eller "Jeg spørger, fordi".

Kursisten har bevidsthed om, at kommunikation også består af det nonverbale sprog som for eksempel kropssprog og gestik. Hvad angår prosodi er kursisten i stand til at benytte enkelte regler og generelle principper.

Læse

Kursisten kan læse sag- og fiktionstekster i genrer som nonfiktion, lyrik, epik, blandingsgenre samt et litterært værk. Værket skal have en passende sværhedsgrad, der udfordrer og udvikler ordforrådet. I forbindelse med læsningen er kursisten i stand til at vælge og benytte relevante læsestrategier i forhold til læseformål og genre. Det gælder global og lokal læsning, skimme og skanne, ligesom kursisten generelt skal motiveres til en mere ekstensiv læsning (slugelæsning) ved for eksempel at inddrage supplerende stof.

Kursisten er i stand til at gå dybere i arbejdet med teksterne med henblik på at præcisere og nuancere forståelsen og genretræk. Endvidere kan kursisten skaffe sig overblik over og strukturere informationer i de læste tekster, og inddrage hensigtsmæssigt og relevant analysearbejde dansk faglige analysearbejde herunder blandt andet komposition og synsvinkel. Kursisten er i stand til at tematisere de læste tekster.

Skrive

Fortælling, debatindlæg og kommentar er nogle af de centrale genrer i det skriftlige arbejde på dette trin. Hvad angår de to sidstnævnte genrer, arbejdes der med at belyse et emne fra forskellige vinkler, referere andres synspunkter, argumentere for egne synspunkter samt begrunde. Yderligere skal kursisten demonstrere bevidsthed om modtagerforhold i de forskellige genrer, som der skrives i.

Kursisten kan skrive i et enkelt og sammenhængende sprog og er opmærksom på at sammenhæng i det skriftlige arbejde skabes ved hjælp af en række sproglige udtryk som for eksempel:

- kompositionsmarkører (for det første, for det andet, til sidst, i modsætning til)
- relationsmarkører (konjunktioner, tids- og stedsadverbier)
- argumentationsmarkører (på grund af, eftersom, når, alligevel)
- konklusionsmarkører (således, derfor, af den grund, så)

På sprogsiden er der yderligere fokus på udvidelse af kursistens aktive og passive ordforråd samt præcisering, nuancering og automatisering af ordvalg. Kursisten demonstrerer viden om ordklasser, morfologi, almindelige retstavningsregler, syntaks, valg af tempus og tegnsætning. Ud fra den formative evaluering, som på dette niveau består af portfolio, vil det være muligt løbende at evaluere kursistens sproglige progression på netop disse områder.

I de skriftlige opgaver arbejder kursisten procesorienteret og it integreres, således at der skabes muligheder for at reflektere over processens faser undervejs i forløbet: Fra idéfase over udformning af første udkast, responsfaser, omskrivninger og tilføjelser til teksten og frem til det endelige resultat. Til støtte i skriveprocessen kan modeltekster inddrages, således at kursisten opnår en forståelse for, hvad der kræves af genren og hvilke delelementer den består af.

Sprog/identitet/sociokulturelle forståelser

Kursisten kan udføre sproghandling og afpasse sit sprog i forhold til situationen og modtageren under hensyntagen til sociokulturelle normer for respektfuld kommunikation. Kursisten har viden om turtagning blandt andet i forbindelse med responsarbejde og om, hvordan man forholder sig både receptivt og produktivt i samspillet mellem mennesker.

It

Kursisten kan anvende elementær tekstbehandling i forbindelse med den procesorienterede skrivning, ligesom it benyttes til informationssøgning i forhold til det tema, som kursisten arbejder med. Diverse præsentationsprogrammer kan for eksempel benyttes til kursistfremlæggelser som en visuel støtte til de mundtlige oplæg.

2.1.3 Faglige mål niveau F

Læse/skrive

Arbejdet med kursistens skrivning indtager på dette niveau en nøgleposition i et tæt samspil med læsning og samtale.

Kursisten kan læse et bredt udsnit af nyere og ældre sag- og fiktionstekster og har overblik over dansk faglige analyseredskaber og kan alt efter genre og indhold sætte fokus på relevante træk i teksten. I arbejdet med de enkelte tekster kan kursisten benytte semantiske skemaer som et slags analyseværktøj, der kan karakterisere eksempelvis miljø eller person. Med semantiske skemaer menes der meningsmæssige helheder som ord optræder i, for eksempel knytter følgende ord sig til det semantiske skema borddækning: kniv/gaffel/tallerken/glas/dug/salt etc.

I forbindelse med læsningen er kursisten i stand til at veksle mellem relevante læsestrategier, og kursisten kan benytte et bredt udsnit af studieteknikker. Undervejs arbejdes der bevidst med forforståelse og førfagligt sprog i forbindelse med en udvidelse af det danskfaglige ordforråd.

Kursisten kan skrive i forskellige genrer som for eksempel kortprosa, novelle, essay og kortere artikler med et tydeligt fokus på komposition, sammenhæng og disponering. Det er vigtigt at understrege, at der med skrivning i ovennævnte forskellige genrer menes, eksperimentering og afprøvning af disse genrer med det formål at finde frem til en mere personlig stil. De læste tekster kan i den forbindelse fungere som en slags modeltekster for kursistens egen skrivning med hensyn til at stille skarpt på blandt andet komposition, sprogbrug og virkemidler. Endvidere kan modelteksterne give input og inspiration med henblik på at udvikle en personlig stil i de skriftlige produkter, som indgår i kursistens portfolio.

Hvad angår kursistens sproglige udvikling er der fortsat fokus på udvidelse af kursistens aktive og passive ordforråd samt præcisering, nuancering og automatisering af ordvalg. Her tilstræbes en tiltagende grad af kompleksitet i arbejdet med blandt andet synonymer, antonymer og homonymer. I kursistens skriftlige arbejde demonstreres viden om mere detaljerede retstavningsregler som for eksempel i forbindelse med fremmedord, syntaks, valg af tempus og sætningsanalyse.

Tale/lytte

Kursisten kan udtrykke sig forståeligt og sammenhængende i samtaler, diskussioner, fremlæggelser og responsarbejde. Sidstnævnte benyttes som en integreret del af undervisningen i forbindelse med kursistens skriftlige produkter eller mundtlige oplæg. Kursisten skal ud fra aftalte principper og enkle modeller som for eksempel sandwichrespons være i stand til at modtage og give en

mundtlig respons. Endvidere har kursisten fokus på prosodi, modtagerforhold og retoriske virkemidler som argumentationsteknikker, kropssprog og sprogbrug.

Kursisten kan fungere såvel receptivt som produktivt i mundtlige kommunikationssituationer og kan kommentere og stille uddybende og opklarende spørgsmål til eksempelvis mundtlige oplæg samt argumentere for egne synspunkter.

Med udgangspunkt i det faglige kernestof kan kursisten holde oplæg med et tydeligt fokus og samtidig være bevidst om retoriske virkemidler. Kursisten kan udtrykke følelser, refleksioner og erfaringer og perspektivere dem i et sprog, der er afpasset i forhold til formål og grad af formalitet.

Sprog/identitet/sociokulturelle forståelser

Kursisten kan producere og forstå ytringer under hensyntagen til faktorer som formålet med interaktionen, de deltagendes sociale status og normer og konventioner for selve interaktionen. Kursisten har viden om teksters sammenhænge med deres sociokulturelle kontekst.

It

Kursisten kan anvende elementær tekstbehandling i forbindelse med den procesorienterede skrivning, ligesom it benyttes til informationssøgning i forhold til det tema, som kursisten arbejder med. Diverse præsentationsprogrammer kan for eksempel benyttes til kursistfremlæggelser som en visuel støtte til de mundtlige oplæg.

2.1.4 Faglige mål niveau E

Læse/skrive

På niveau E er der fokus på læsning og læsestrategier. Samtidig er kravene til læsningens omfang øget. Fx skal kursisten individuelt læse et værk og dokumentere det mundtligt eller skriftligt. Manglende ordforråd er en væsentlig årsag til problemer med forståelse og læsehastighed. Derfor bør læreren altid i forbindelse med ny tekst og emner arbejde med kursistens forforståelse, eventuelt give ham/hende ny viden om emnet, træne gættestrategier og nye ord.

Et væsentligt bidrag til sprogtilegnelsen er, at de ny ord straks kommer i brug mundtligt og skriftligt. At arbejde med de forskellige teksttypers struktur giver læseren overblik og bidrager således også til læseforståelsen.

På niveauet skal der arbejdes med både fiktions- og medietekster. Repertoiret af analysebegreber skal udbygges, f.eks. skal der arbejdes med karakteristika for forskellige genrer inden for både fiktionslitteratur og medier, og kursisten skal

have redskaber til mediebeskrivelse og analyse, herunder viden om afsender- og modtagerforhold, mediers forskellige målgrupper samt elektroniske og trykte nyhedsgenrer.

En ny skriftlig/mundtlig teknik på dette niveau er synopsis baseret på en skriftlig problemformulering som udgangspunkt for et mundtligt oplæg. Det er vigtigt, at kursisten får lejlighed til at afprøve denne teknik i praksis. Den kan for eksempel bruges, når kursisten skal dokumentere sit selvvalgte værk eller til korte oplæg med baggrundsviden til områder, der arbejdes med i undervisningen. I den forbindelse kan kursisten også træne kritisk informationsindsamling fra forskellige informationskilder. Kursistens grammatiske forståelse (syntaks, sætningsanalyse) skal udbygges til gavn for både skrift og tale. Den grammatiske viden skal afprøves på en sammenligning af udvalgte strukturer i dansk og et andet af kursistens aktive sprog. Det kunne f.eks. være substantivernes bøjning, ordstilling eller spørgsmålsdannelse. Også dette arbejde kan gøres til emne for synopsis skrivning og mundtlig formidling. Der er afsat 60 timer til at nå omkring de ret omfattende faglige mål og kernestoffet. Derfor er det vigtigt, at læreren fra starten har en overordnet plan, der kombinerer flere af målene i samme forløb.

Lytte/tale

Færdighederne lytte og tale indgår som en integreret del af færdighederne læse og skrive. Læs mere om færdighederne lytte og tale under afsnittene ”Lytteforståelse” og Talefærdighed”.

Sprog/identitet/sociokulturelle forståelser

Læs mere under afsnittet ”Sprog/identitet/sociokulturelle forståelser”.

It

Læs mere under afsnittet ”It”

2.1.5 Faglige mål niveau D

På niveau D repeteres, udbygges og kvalificeres stofområder og færdigheder, som har været i fokus på tidligere niveauer. Arbejdet med litteraturen har høj prioritet: der skal læses dansk og udenlandsk litteratur af forskellige genrer, en litterær periode skal studeres nærmere, og der skal læses et værk, gerne i forbindelse med periodelæsningen. (Se mere under periodelæsning). Der er desuden vægt på mundtligt og skriftligt sprog samt medier. For at nå rundt om faglige mål og kernestof på de afsatte 60 timer, anbefales det at kombinere forskellige stofområder og arbejdsformer i det enkelte forløb. Kursisten kan f.eks. holde mundtlige oplæg i forbindelse med periodelæsningen, (se afsnittet om lytte, læse, tale, skrive om talefærdighed og om sprog/identitet/sociokulturelle forståelser) der kan eventuelt arbejdes med et medieværk fra perioden, og kursisten kan træne analyserende, diskuterende og kommenterende skrivning om tekster og problemstillinger fra periodeforløbet. I

forbindelse med det skriftlige arbejde kan læreren med udgangspunkt i læst fagligt stof tilrettelægge opgaver, som træner kursisten til skriftlig eksamen. Selvom den skriftlige eksamen er en prøve i individuel skrivning, kan kursisten få udbytte af at arbejde med processkrivningens teknikker. (Se afsnit om skrivefærdighed og afsnittet om respons.)

Se desuden de paradigmatiskke eksempler til niveau D.

Både med henblik på eksamen og overgang til erhvervsarbejde eller videre uddannelse er det vigtigt, at kursisten træner selvstændige arbejdsformer, at give og modtage kritik, at forholde sig kritisk til informationer samt at sortere mellem væsentligt og uvæsentligt.

2.2 Kernestof

Kernestoffet er de områder, der skal arbejdes med i undervisningen, og som er nødvendige for at nå de faglige mål. De faglige mål kan dog ikke nås alene gennem kernestoffet. Se afsnittet om supplerende stof.

2.2.1 De receptive færdigheder (lytte og læse)

De receptive færdigheder (lytte og læse) indgår både som faglige mål og som didaktiske redskaber for tekstarbejdet. Gennem lytning og læsning udvider kursisterne deres ordforråd, hvorved forståelsen af forskellige typer sprogbrug opøves, og den kritiske sans og evne til refleksion skærpes. I arbejdet med de to færdigheder er det derfor vigtigt at vælge et materiale, som udfordrer kursisterne sprogligt, og som stimulerer deres lyst til at læse og lytte til dansk.

2.2.4 De produktive færdigheder (tale og skrive)

De produktive færdigheder (tale og skrive) indgår både som faglige mål og som et didaktisk redskab i undervisningen. Kursisternes evne til at udtrykke sig både mundtligt og skriftligt, sikkert, personligt og varieret udvikles gennem arbejdet med reception og produktion af tekster. Der fokuseres i arbejdet på det sproglige udtryk, sproglig variation og præcision samt klarhed og korrekthed i sætningsstruktur, således at kursisternes kommunikative evner og bevidsthed styrkes.

2.3 Supplerende stof

Det supplerende stof skal supplere kernestoffet således, at de faglige mål nås. Der inddrages genrer, teksttyper og områder, som ikke er nævnt eksplicit i kernestoffet. Endvidere kan det supplerende stof tilgodese den enkelte kursists individuelle faglige interesser i arbejdet med fagets stofområder. Det supplerende stof kan tillige omfatte forløb i samspil med andre fag.

I forløbet kan der arbejdes med emner som ordklasser kombineret med interaktive øvelser, sproglige variationer som for eksempel synonyme, homonymer, antonymer, idiomatiske udtryk, fremmedord, sprogtyper herunder en sammenligning af strukturen i kursisternes eget modersmål med opbygningen af det danske samt udtale og ortografi.

3. Tilrettelæggelse

3.1 Målgrupper

Gruppen af kursister i faget dansk som andetsprog vil være karakteriseret ved stor variation, hvad sociokulturel og sproglig baggrund angår. Kursisternes meget forskellige forudsætninger stiller nogle anderledes pædagogiske og didaktiske krav, som man i undervisningen må tage højde for på en anderledes måde.

Målgruppen til dansk som andetsprog forventes derfor at være bred:

- Kursister, som i forlængelse af deres danskuddannelse, ønsker at fortsætte i uddannelse og har brug for yderligere danskfaglige og studietekniske kompetencer
- Kursister, der er faldet fra i de erhvervsrettede uddannelser, og ønsker at blive fagligt og sprogligt opkvalificeret, for senere at genoptage uddannelse eller opnå beskæftigelse
- Kursister, der tidligere har gennemført et danskundervisningsforløb på en sprogskole, men som nu har behov for at kvalificere sig yderligere i dansk for at bibeholde eller opnå beskæftigelse.
-

Optagelse foregår altid ved en individuel og konkret vurdering af ansøgers forudsætninger, men det forudsættes, at kursisterne ved start på basis har et dansksprogligt niveau svarende til minimum bestået danskuddannelse 2.

3.2 Didaktiske principper

Når det drejer sig om henholdsvis modersmålsundervisning, fremmedsprogsundervisning og andetsprogsundervisning er der tale om anvendelse af både fælles og forskellige didaktiske principper.

Inden for alle tre former for undervisning vil kursistforudsætningerne være forskellige, og dermed vil der også være forskellige udfordringer i tilrettelæggelsen af undervisningen. Andetsprogsundervisningen kan især være en udfordring, da sammensætningen er særlig uhomogen pga. kursisternes forskellige forudsætninger, hvad angår for eksempel:

- alder
- køn
- nationalitet
- kulturbaggrund
- forudgående skole- og uddannelsesmæssige erfaringer
- livsforløb
- sproglig kompetence
- hvordan andetsprogskompetencerne er opnået

- erfaringer fra forskellige sprogbrugssituationer
- mængden af tavs viden om sprog
- kognitive faktorer

3.2.1 Inkluderende undervisning

Undervisningen bør tage udgangspunkt i et inkluderende læringssyn, som blandt andet bygger på:

- et resourcesyn
- læring i fællesskab
- faglig og personlig udfordring i samspil med andre

I undervisningen er det vigtigt, at læreren er opmærksom på kursisternes ressourcer i form af eventuelt kompetencer i flere sprog, som de hensigtsmæssigt kan bruge i tilegnelsen af dansk som andetsprog. Væsentligt er det også at inddrage kursisternes kulturelle og uddannelsesmæssige erfaringer i undervisningen på sådan en måde, at kursisterne får en forståelse og oplevelse af, at disse kan anvendes inden for nye fællesskaber blandt andet i undervisningen.

3.2.2 Kultur

Kultur defineres som en række fortællinger, vaner og traditioner som læres gennem påvirkning fra omgivelserne, og som afgrænser et fællesskab (et land, en egn, et boligkvarter, en klub, en ungdomsgruppe). Kultur udtrykker sig i symboler og adfærdsnormer, der er meningsbærende inden for fællesskabet (sprog, kunst, påklædning, arkitektur)

Kulturen former vores bevidsthed og forsyner os med et sæt redskaber, der bringer os i stand til at konstruere vores verdner, vores identitet, evner og færdigheder. Et sådant redskab er fortællingen i bred forstand. Det kan være alle former for fortællinger, for eksempel faktuelle som nyhedsjournalistik, fiktion som myter, eventyr, skønlitteratur, det kan være nationens historie eller den personlige livshistorie. Fortællingen er en måde at tænke på, et udtryk for en kulturs syn på verden. Gennem fortællinger konstruerer vi en version af os selv i verden, og kulturen giver gennem sine fortællinger medlemmerne en model for identitet og handling. Danskfagets genstandsområde er fortællinger, og forstået på denne måde er danskfaget et kulturfag.

3.2.3 Sprog/identitet/sociokulturelle forståelser

Begreberne sprog, kultur og identitet er sider af samme sag. I tilegnelsen af dansk som andetsprog tager kursisterne hele tiden afsæt i deres eget sproglige niveau i målsproget dansk, et såkaldt intersprog, et systematisk sprog, der hele tiden i sprogtilegnelsesprocessen udvikler sig på baggrund af den viden om målsproget dansk, som kursisterne gradvist opbygger.

Betegnelsen intersprog bruges om alle stadier af tilegnelsen af andetsproget. Så længe intersproget er i udvikling, er det karakteriseret af hypoteseafprøvninger.

Undervisningen i dansk som andetsprog tager udgangspunkt i kursisternes intersprog, og det er vigtigt at be- eller afkræfte deres hypoteser om målsproget og således støtte deres sproglige udvikling og bevidsthed. Normer for nærhed, høflighed og respekt varierer stærkt inden for forskellige miljøer, sociale lag og subkulturer. Undervisningen i dansk som andetsprog skal skabe bevidsthed om dette, således at kursisten ikke kommer ud for at blive misforstået eller afvist på grund af manglende viden om sproglig adfærd i forskellige sociokulturelle sammenhænge.

3.2.4 Kommunikation

I læreplanerne i dansk som andetsprog skal der på alle niveauer arbejdes med de fire færdigheder: lytte, læse, tale og skrive, færdigheder der dækker den sproglige del af den kommunikative kompetence. Men kommunikation handler ikke kun om sprog, men også om gestus, mimik, afstand, kropsholdning, påklædning, frisure m.m. Det vil sige, at når vi taler, ledsages talen i større eller mindre omfang af såkaldt non-verbal kommunikation. Således er det vigtigt at understrege, at kommunikativ kompetence ikke kun refererer til evnen til at tale, men skal betragtes som en størrelse med et produktivt og receptivt aspekt. Kommunikativ kompetence dækker således også over bevidsthed om sprog og sprogbrug og over bevidsthed om de socialpsykologiske forhold, der spiller ind i kommunikationen og derved letter den interkulturelle kommunikation. Centralt i undervisningen står kommunikativ kompetence som et mål, men i følgeskab med et andet mål; den sociokulturelle kompetence. Men store dele af den sociokulturelle kompetence er uafhængig af den kommunikative kompetence, først og fremmest den almene viden om verden og den almene menneskekundskab.

3.2.5 Lytte, læse, tale, skrive

De receptive - og produktive færdigheder (lytte, læse, tale og skrive) indgår som didaktiske redskaber for tekstarbejdet. Gennem lytning og læsning udvider kursisterne deres ordforråd, hvorved forståelsen af forskellige typer sprogbrug opøves, og den kritiske sans og evne til refleksion skærpes. I arbejdet med de to færdigheder er det derfor vigtigt at vælge et materiale, som udfordrer kursisterne sprogligt, og som stimulerer deres lyst til at læse og lytte til dansk

Kursisternes evne til at udtrykke sig både mundtligt og skriftligt, sikkert, personligt og varieret udvikles gennem arbejdet med reception og produktion af tekster. Der fokuseres i arbejdet på det sproglige udtryk, sproglig variation og præcision samt klarhed og korrekthed i sætningsstruktur, således at kursisternes kommunikative evner og bevidsthed styrkes

3.2.6 Lytteforståelse

Ligesom med læsning er det vigtigt, at kursisterne, hvad angår lytning bliver i stand til at bruge forskellige strategier som for eksempel overblikslytning og punktlytning. En afgørende forudsætning for, at kursisterne lytter med forståelse er, at de er udstyret med den nødvendige forforståelse vedrørende ordforråd, genrekendskab og viden om emnet og ikke mindst, at lytteformålet er klart. Det

skal ekspliciteres, hvad lytteopgaven går ud på, så det er klart for kursisterne, om de skal fokusere på bestemte detaljer, eller det drejer sig om at udrede hovedindholdet i teksten. Aktiveres kursisterne gennem et struktureret arbejde med netop forforståelsen før en lytteopgave, vil det styrke deres forudsætninger for at forudsige og gætte kvalificeret på dele af indholdet og dermed mindske belastningen af hukommelsen.

Arbejdet med lytteforståelse og dermed også den enkelte opgave kan deles i tre faser:

- før-lyttefase med fokus på forforståelse og eksplicitering af lytteformålet
- lyttefase med fokus på nøgleord
- efter-lyttefase hvor kursisternes forståelse forankres gennem forskellige former for efterbearbejdning af opgaven.

Et eksempel på en opgavetype, hvor man mere målrettet kan arbejde med denne tredeling er dictoglossen. Karakteristisk for dictogloss-opgaven er, at den kombinerer arbejdet med lytteforståelse med tale- og skrivefærdigheder, således at én opgavetype inddrager flere af kursisternes kommunikative kompetencer. Opgavetypen træner desuden kursisterne i at lytte efter centrale nøgleord, som kan bruges i det videre arbejde med at rekonstruere teksten.

Det er vigtigt at understrege, at lytteforståelse sjældent er en afgrænset disciplin, men ofte er forbundet med nogle af de andre kommunikative færdigheder, som det for eksempel kommer til udtryk i en almindelig samtale. Her skifter kursisten mellem at være taler og lytter, hvilket også gerne skulle være kendetegnende for de kommunikative opgaver, som kursisterne stilles i undervisningen.

På alle niveauer vil det være hensigtsmæssigt at benytte autentiske lyttetekster i selve undervisningen. Det kan være uddrag af radio- og tv-udsendelser, interviews, dokumentar- og debatprogrammer, kortfilm, lydbøger osv., som er tilgængelige i de netbaserede medier i form af blandt andet podcast. Brugen af autentiske tekster medvirker til, at kursisten møder sproget i nye sammenhænge, der er med til at fremme forståelsen for sprogets nuancer. Samtidig kan det medvirke til at belyse temaer, som der arbejdes med i undervisningen på en måde der øger indsigten i samfundsmæssige og kulturelle forhold.

Endelig bør man inddrage den verden, som ligger uden for klasseværelset ved at skabe mulighed for at få kursisterne ud i marken og afprøve deres kommunikative kompetencer og herunder ikke mindst lyttefærdigheder i autentiske situationer. En anden mulighed er at benytte brugen af gæstelærere, hvilket også er en aktivitet, som kan være med til at stille skarpt på kursisternes lyttekompetencer.

3.2.7 Læseforståelse

Kursisterne undervises i forskellige læsemetoder for at vise, at tekster ikke læses på samme måde hver gang. Det er vigtigt at kende sit læseformål for at kunne justere sin læsemåde efter formålet.

Formålet kan være:

- at læse for at finde
- for at blive underholdt
- for at forstå
- for at studielæse

Hvert formål kræver sin læseteknik: skanning, skimming, søgelæsning, intensiv læsning, nærlæsning og browsing.

Der kan læses på forskellige forståelsesniveauer:

- at læse på linjerne
- mellem linjerne
- bag linjerne

At læse på linjerne betyder, at når man stiller et spørgsmål til teksten, kan man direkte pege på det ønskede svar i teksten. For eksempel: "Hvad er Gummi-Tarzans rigtige navn?" Svaret kan direkte findes i teksten.

At læse mellem linjerne betyder, at når der stilles et spørgsmål til teksten, så fremgår svaret ikke eksplicit af det læste, men kræver, at der skal læses flere steder i teksten. For eksempel: "Hvorfor bliver Ivan Olsen kaldt Gummi-Tarzan?"

At læse bag ved linjerne betyder, at der ved spørgsmål til en tekst stilles krav om kritisk, kreativ læsning som kræver både erkendelse og kritisk stillingtagen.

Det er hensigtsmæssigt at kende tekststrukturer af forskellige genre for eksempel: Hvordan læses en novelle, en artikel, en manual, en fagtekst?

For at få et højere læseudbytte kan kursisterne tilegne sig nogle personlige redskaber som for eksempel:

- fotografen (hvad ser du?)
- profeten (hvad vil der ske?)
- lighedstegnet (det minder mig om ...)
- spørgsmålstegnet (det forstår jeg ikke)
- problemknuseren (problemer løses)

3.2.7.1 At læse en tekst i bidder

Som udgangspunkt sker optagelse på dansk som andetsprog på baggrund af en vurdering af, om kursisten er i stand til at følge undervisningen. Da de faglige

niveauer i faget skal ækvivalere med niveauerne i dansk, skal de tekster, der anvendes i undervisningen være autentiske det vil sige ikke-konstruerede tekster. Derfor er det vigtigt at vælge danske tekster, som indholdsmæssigt og sprogligt ligger i forlængelse af kursistens forudsætninger, og som lever op til de faglige krav, der stilles på niveauerne.

Kursisterne skal være aktive læser. Dvs. at de skal bruge deres forforståelse om genrer og sproglig stil, mens de læser, og de skal allerede under læsningen afsøge teksten for ord, symboler, sætninger osv., der kan antyde, hvad der kommer til at ske i fortsættelsen, og som siger noget om tekstens tema.

Ved at læse en tekst op en side ad gangen og først udlevere den næste side når kursisterne har givet et bud på, hvad der kommer til at ske i fortsættelsen, kan man modvirke nogle kursisters tendens til primært at fokusere på enkeltord og sætninger. I stedet aktiverer man deres viden og forforståelse og styrker deres læsehastighed og -forståelse.

Med denne metode diskuterer kursisterne tekstens handling, hvilke personer der optræder, og hvilket miljø vi befinder os i uden at have læst hele teksten, og når kursisterne byder ind med iagttagelser, der kan have betydning for at forudsige, hvad der vil ske senere, tvinges de dels til at anvende teksten aktivt og begrunde deres antagelse. Dette er vigtigt, fordi det styrker dem i at være opmærksomme på de betydningsbærende sætninger og tegn i teksten og i at bruge dem direkte i en analyse.

3.2.7.2 Frilæsning

Ud over kernestoffet og den traditionelle klasseundervisning kan man med fordel fokusere på fri individuel læsning og lytning, for på den måde at træne kursisternes receptive færdigheder.

Kursisterne vælger selv en genre med hensyn til det, de vil arbejde med f.eks. brochurer, gratisaviser, tidsskrifter eller skønlitteratur. Især sidstnævnte - med de mange bearbejdede udgaver af danske klassikere - kan med fordel inddrages, således at også meget svage læsere får mulighed for at komme i gang med frilæsningen allerede fra basis-niveauet. Læsningen af teksterne finder sted uden for undervisningen, mens respons, evaluering og opfølgning på, hvordan det går med læsningen med fordel kan inddrages i selve undervisningen. Kursisterne kan tegne sig for kortere oplæg på baggrund af den læste tekst, eller kursisterne kan i trygge rammer i mindre læsegrupper diskutere de læste tekster. For at sikre, at læsningen ikke blot bliver noget, som finder sted inden for de enkelte grupper, kan kursisterne – som tidligere nævnt - tegne sig for oplæg til hele klassen, eller repræsentanter for de enkelte grupper kan ”besøge hinanden” og fremlægge i nye konstellationer, således at der opnås en vidensdeling på tværs af de oprindelige læsegrupper.

Det er vigtigt, at læreren i den indledende fase er drivkraften i arbejdet med at etablere en frilæsningskultur i klassen og at den bliver struktureret og integreret

i undervisningen. For eksempel kan læreren i starten udvælge en række egnede tekster til frilæsning, som kursisterne frit kan vælge imellem. Herved opnår man, at kursisternes læsning sker på baggrund af en fælles kontekst som læreren har udstukket. Senere kan kursisterne i højere grad selv udstikke kursen for hvilke genrer og værker de vil fokusere på i deres læsning.

Arbejdet med den individuelle læsning kan kombineres med læserapporter eller skriftlig træning i genrerne anmeldelse og referat, alt efter hvilket niveau der er tale om. Den enkelte lærer kan med fordel lave et skema til læserapporten, som for eksempel kan tage udgangspunkt i følgende punkter og udvides alt efter niveau:

- oplysninger om teksten (hvilken genre, længde, forfatter, udgivelsesår osv.)
- et kort referat af teksten
- kommentarer til indhold og sværhedsgrad
- kan teksten anbefales til andre
- evaluering af læseprocessen – herunder tid, strategier, særlige problemer og planlægning af næste læseprojekt.

Arbejdet med læserapporter vil give læreren mulighed for at vejlede mere individuelt og komme med forslag og forbedringer til den enkelte kursists læsning, så læreprocessen optimeres.

3.2.7.3 Litteraturforståelse

Litteraturforståelsen bygges langsomt op fra basis til D. Bevægelsen går fra *"elementær tekstiagttagelse, aflæsning af sammenhæng mellem sprog og genre og kendskab til genre- person og miljøkarakteristik og tema i lette tekster"* (basis) til *"anvendelse af et danskfagligt begrebsapparat til analyse og fortolkning, vurdering og perspektivering af nyere og ældre sag- og fiktionstekster, samt kendskab til litterære sammenhænge f.eks. perioder og forfatterskaber."* (D)

Trin for trin opbygges kendskabet til det danskfaglige begrebsapparat, og træningen af de enkelte analysebegreber integreres i tekstlæsningen.

I starten arbejdes med ganske få begreber (genre, personkarakteristik og miljø), og læreren skal sikre sig, at den sproglige forståelse er på plads. For at gennemlyse teksten sprogligt kan det være nyttigt først at arbejde med relevant grammatik og ordforråd.

Kursisternes umiddelbare oplevelse af teksten er et godt afsæt for forskellige typer tekstiagttagelser, sproglige såvel som indholdsmæssige. En vigtig pointe her er, at sproglige iagttagelser (ordklassernes brug, sætningsbygning,) kan føre til en grundigere karakteristik af teksten og en dybere forståelse af indholdet. Således kan man integrere undervisningen i grammatik, arbejdet med udvidelsen af ordforrådet og undervisningen i litteraturforståelse.

Eksempler på sproglig karakteristik kan være en kortlægning af tekstens brug af:

- adjektiver (positive, negative, neutrale, lægger adjektiverne sig til personer, ting, følelser)
- substantiver (personer, ting, natur, stemningsabstrakter, abstrakter, konkrete)
- verber (tidernes brug, dynamiske/statiske verber)
- pronomener (1.personsfortæller, 3.personsfortæller, stilleje du/De)
- sætningsbygning (ordstilling, forvægt, bagvægt, korte, lange, hoved-, ledsætninger)

Det er vigtigt, at den sproglige tekstanalyse ikke udvikler sig til en bevidstløs registrering af f.eks. ordklassernes brug i teksten. Kursisterne skal lære at *”sætte fokus på relevante træk i teksten”*, (F) hvilket her vil sige at sortere iagttagelser fra, som ikke bidrager til fortolkningen.

På alle niveauer kan det tilrådes at kombinere det mundtlige og det skriftlige tekstarbejde, således at kursisterne efter en mundtlig tekstgennemgang omformer deres notater fra timen til en skriftlig fremstilling.

I arbejdet med at forstå en tekst er det vigtigt at træne det kritiske blik. En teksts umiddelbare budskab er ikke altid pålideligt, og kursisterne skal bevidstgøres om de små signaler i en tekst, der tyder på dobbeltbundethed, ironi, utroværdighed eller upålidelighed. Sådanne signaler er ofte kulturelt bestemte og kan derfor være vanskelige for kursisterne at dechifrere.

Først fra niveau F sættes der fokus på egentlig litteraturlæsning, (der læses et *”udvalg af ældre og nyere dansk og oversat litteratur samt sagtekster”*), som på niveau D afsluttes med, at kursisterne læser et *”udvalg af dansk og oversat udenlandsk litteratur i genrerne epik, lyrik og drama efter 1870, herunder mindst én tekst fra de seneste fem år”*. Desuden gennemgås *”én litterær periode, og ét litterært værk, som læses individuelt.”*

Arbejdet med litteraturlæsning på niveau F-D forløber ideelt i 3 faser.

- Forforståelse (genre, periode, forfatter, kursisterne kan selv søge informationer, særligt ordforråd og ortografi, f.eks. i ældre tekster substantiver med stort, og aa for å)
- Selve tekstlæsningen, fokus på sprog, form og indhold, fortolkning
- Perspektivering, hvor kursisterne får lejlighed for at sætte egen erfaring, holdning og kultur i relation til tekstens holdning og budskab.

En vigtig dimension i undervisningen i tekstforståelse er, at de lærte begreber og teknikker ikke kun er til brug ved litteraturlæsning, men også nyttige til forståelse af dagligdagens tekster, aviser, reklamer, tv-nyheder osv.

3.2.7.4 Periode

På niveau D er der krav om læsning af én litterær periode. Herved forstås læsning af et antal tekster, som er typiske for en bestemt længere eller kortere tidsperiode. Kursisterne skal sætte sig ind i periodens historiske, politiske, økonomiske og sociokulturelle forhold få en dybere forståelse af sammenhængen mellem litteratur og samfund. Studiet af andre kunstarter, for eksempel malerkunsten eller musikken, kan yderligere bidrage hertil.

På niveau D skal der læses et *”udvalg af dansk og oversat udenlandsk litteratur efter 1870 i genrerne epik, lyrik, og drama.”* Periodelæsningen ligger derfor efter 1870 og inddrager eksempler på hovedgenrerne (såfremt de er typiske for periodens litteratur). I tilknytning til periodelæsningen læser den enkelte kursist individuelt et litterært værk. Da der samtidig på dette niveau er fokus på *mundtlig formidling af danskfaglige emner*, vil det være en god idé at lade kursisterne fremlægge resultatet af deres individuelle værk mundtligt på holdet for at udvide kursisternes samlede kendskab til periodens litteratur.

I forbindelse med periodelæsning er der gode muligheder for aktiviteter ud af huset som besøg på kunstmuseer, historiske museer, bymuseer og arkiver.

3.2.7.5 Faglig læsning

Faglig læsning er at læse for at lære og er kendetegnet ved, at læsningen bruges til at skaffe sig ny viden og indsigt. Faglærere er vigtige ressourcepersoner, når det gælder udvikling af kursistens kendskab til fagets centrale fagord, begreber og særlige teksttyper. Faglig læsning involverer tekster med en særlig informationsstruktur og et særligt ordforråd – tekster, som er udformet for at opfylde et konkret formål.

Formålet med undervisning i faglig læsning er at udvikle kursisten til en aktiv læser. Gennem et vedvarende og omhyggeligt arbejde med sprogligt fokus stimuleres og udvikles kursistens læsefærdighed og læseforståelse. Kursisten skal opnå viden om, hvilke krav fagets tekster stiller til læseren, og at læsning er et samspil mellem mange kundskabsområder, der fungerer samtidig under læsningen. Det er centralt, at undervisningen etablerer gode læsevaner og strategier, som sætter kursisten i stand til i alle fag at kunne forstå, anvende og reflektere over skrevne tekster. Undervisningen skal med udvikling af kursistens funktionelle læsefærdighed bidrage til, at kursisten kan nå de faglige mål, øge sin viden og udvikle sit potentiale.

Mål for kursisten er at bruge læsning til at skaffe sig ny viden, herunder

- orientere sig i en faglig tekst og aktivere baggrundsviden og erfaringer – mindmap, hvad ved jeg?
- formulere et læseformål
- styre og regulere læsemåde på baggrund af formålet med læsningen
- evaluere sit udbytte af læsningen.

Forstå tekstens sprog, sætningsbygning og struktur, herunder

- identificere ord og begreber i teksten – lave faktabokse
- forstå betydningen af tekstens nøgleord
- aktivere sin viden om tekstens emne og danne indre forestillingsbilleder – grafiske modeller, med fotografens øjne
- sammenholde og integrere ny viden med eksisterende viden – mindmap, hvad vidste jeg, og hvad ved jeg nu?
- drage følgeslutninger på basis af indre forestillingsbilleder
- tage notater under læsningen
- benytte systematiske metoder til at skaffe sig overblik over tekster og stof – Fisker (se under Fisk)
- udnytte sin viden om teksttyper og genrer til at vælge en effektiv læsestrategi.

3.2.8 Talefærdighed

Læreplanerne stiller krav om arbejde med forskellige mundtlige genrer, som kursisterne skal kunne anvende: læse op, fortælle, referere, redegøre holde oplæg samt indgå i dialog og diskussion. Her spiller udtalen en central rolle for forståelsen af budskabet. I arbejdet med udtale i dansk som andetsprog er det vigtigt at tage udgangspunkt i de enkelte kursistgrupper eller kursisters særlige vanskeligheder i et kontrastivt perspektiv. Det første skridt må derfor være at identificere, hvor kursistens udtalevanskeligheder er. Er der for eksempel tale om vanskeligheder med at udtale en eller flere specifikke enkeltlyde? Eller er der tale om, at vanskelighederne hovedsageligt er knyttet til tryk, intonation eller andre prosodiske træk. Gennem kommunikative øvelser kan udtaleproblemer afdækkes, og efter behov kan der i undervisningen tilrettelægges små forløb, hvor man arbejder med udtale, der fokuserer specifikt på den enkelte kursistgruppes eller kursisters problemer.

Der er således ikke tale om, at der i undervisningen fokuseres på det danske lydsystem generelt, og hvad der i særlig grad skønnes at ville volde vanskeligheder for udlændinge i al almindelighed med det sigte, at alle kursister har de samme vanskeligheder med at lære det danske lydsystem.

Vigtigt er det, at kursisternes udtale skal være genkendelig og accepteret i forhold til danske normer. Men det skal understreges, at der ikke forventes en fremstilling på modersmålsniveau, men at budskabet fremtræder i et præcist og grammatisk rimeligt korrekt sprog.

I de mundtlige genrer referat, redegørelse og mundtlig fremlæggelse (monologisk talefærdighed) vil det være hensigtsmæssigt i arbejdet med mundtlighed at træne, hvordan man foretager en fremlæggelse. Som udgangspunkt kan man anvende følge struktur som fremgangsmåde:

- Hvad vil jeg sige?
- Hvordan skal jeg ordne stoffet?
- Hvordan skal jeg formulere det?
- Hvordan skal jeg huske det?
- Hvordan skal jeg fremføre det?

Hvert punkt kan gøres til genstand for en nærmere undersøgende praksis som for eksempel fremførelsen, overvejelser over taletempo, pauser, stemmeføring og gestik.

Træning i mundtlig fremstilling med kortere oplæg vil øge kravene til og bevidstheden om den mundtlige fremlæggelse, således at kursisterne bliver fortrolige med at foretage fremlæggelse af et emne med henblik på den mundtlige prøve.

I samtalen med en eller flere samtalepartnere (dialogisk talefærdighed) stilles der krav om, at kursisterne er i stand til at lytte til og forstå samtalepartnerens fremstilling, samt at han/hun kan reagere spontant på denne fremstilling, tage del i diskussioner og argumentere for sine synspunkter. Dertil kræves en række talehandlinger og gambitter samt kendskab til omgangsformer i DK.

Disse færdigheder er helt centrale såvel i kommunikation som ved den mundtlige eksamen, og det er vigtigt, at kursisterne gennem hele forløbet arbejder med og diskuterer de to genrer af talefærdighed, så de får en klar opfattelse af, hvad der kendetegner dem.

3.2.8.1 Udtrykslære

Prosodi

Der er sjældent plads til individuel udtaletræning i den daglige undervisning, men indholdet i denne undervisning kan være at tale med den enkelte om nogle realistiske mål og løbende korrigere, hvor det falder naturligt.

Det er hensigtsmæssigt at begynde med prosodien, for hvis den ikke bruges korrekt, kan det indebære misforståelser, og hvis u hensigtsmæssige sprogvaner sætter sig fast, automatiseres disse. En korrekt anvendt prosodi får sproget til at lyde dansk.

Formålet med undervisningen er at skærpe opmærksomhed på prosodi og give kursisten forudsætninger for bedre at blive forstået, at kunne begå sig på en arbejdsplads, klare et uddannelsesforløb og opnå bedre integration.

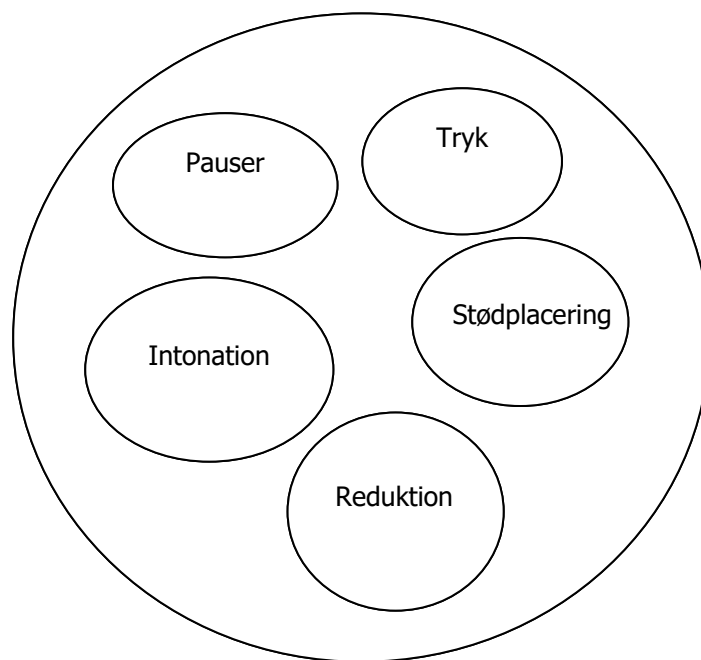
Det er ikke meningen, at kursisterne skal undervises individuelt, men holdet bør undervises i få og enkle regler og nogle generelle principper inden for prosodi. Den enkelte kursist kan i undervisningssammenhænge korrigeres, hvor det falder naturligt.

Som lærer skal man være opmærksom på, at selv om kursisten kan forstå, hvordan fejlen skal rettes, er det ikke det samme som at kunne rette den. Ved at tage udgangspunkt i kursisternes egen sprogproduktion og deres aktuelle behov bliver undervisningen relevant og vedkommende.

Prosodi:

- udtrykker følelser og holdninger
- er sprogets melodi, musik, rytme, betoning
- er fundamentet i syntaks og sætningskonstruktion
- handler om sprogets indhold, form og anvendelse
- er fundament i sproglig opmærksomhed
- danner grundlag for at lytte, forstå og producere tale
- skaber sammenhæng

Områder inden for prosodi kan for eksempel være:

Pauser

I undervisningen kan man arbejde med, hvordan pauser er med til at fastholde tilhøreren, lette forståelsen, give tid til eftertanke og overvejelser og skabe effekt.

Tryk

Ved tryk fremhæves nogle stavelser frem for andre. Der kan for eksempel arbejdes med tre former for tryk:

- hovedtryk: **havestol**
- bitryk: have**stol**
- nultryk: havestolshynde

Tryk i ord

- forskellige tryk i tostavellesord – **for**an, **for**di
- forskellige tryk i trestavellesord – appels**in**, **jan**uar
- tryk i ord med præfikser – **ber**øre
- tryk i sammensatte ord – **hav**estol
- tryk i dobbelt sammensatte ord: **hav**estolshynde
- tryk i låneord – **com**puter
- tryk i ens stavede ord – **Aug**ust / **aug**ust

Tryk i ytringer

- modsætningstryk – for eksempel **min** og ikke **din**
- betydningstryk – **det** er i morgen, det **er** i morgen, det er i **morgen**

Intonation

Intonation er talehastighedsvariationer.

Der kan arbejdes med forskellige eksempler på, at sætningens tegn er med til at bestemme om intonationen er:

- faldende – normal dansk sætning har svagt faldende intonation mod slutningen
- flad – normalt i spørgsmål

Reduktioner

Reduktioner forekommer i talesproget – tager/ta'r, kan/ka'.

Stødplacering

Stød er et særlig dansk udtalefænomen. Det udføres normalt som en spænding eller lukning af stemmebåndets muskler. En del, men ikke alle danskere får det ind med modernmælken.

Der findes noget der minder om stød på andre sprog, for eksempel i visse udgaver af engelsk (cockney-engelsk), men med hensyn til både artikulation og funktion kendes det ikke andre steder. Det er derfor også svært at tilegne sig, og reglerne er indviklede. Der skal for eksempel skelnes mellem lange og korte vokaler, mellem stemte og ustemte konsonanter og mellem en - og flerstavellesord, ordklasse og endelser.

De danskere, der bruger stød, bruger det til at skelne mellem ord, der ellers ville være homonymer (enslydende) som men og mænd, Møller (navnet) og møller (flertal af mølle, eller substantivet en møller) Hans (navnet) og hans (det possessive pronomener).

Stødet hører dog ikke til alle danskeres udtale. I Syddanmark syd for en linje fra Rømø til Præstø med et sving op om Dragør på Amager samt på Bornholm findes stødet ikke.

Gambitter

Gambitter er små ord og vendinger, som er svære at erstatte, for eksempel jamen, hovsa, hm! Gambitterne kan udtrykke forbavselse, glæde, ærgrelse og så videre. Hvis de små ord ikke var der, ville der være brug for at anvende mange flere fagter og kropssprog.

De små ord lyder ikke af ret meget, men er meget centrale. Det er vigtigt at vide, hvad de betyder, og at der kan være flere betydninger for samme ord, ligesom måden, de udtales på, har betydning for samtalen.

Undervisningsindhold i prosodi:

- optage kursisternes tale på bånd og analysere, hvad der er godt, hvad der kan ændres og sammenligne sammenfald og forskelle på modersmål og målsprog
- træne korte dialoger
- udarbejde lister over de almindeligste gambitter på dansk
- træne forskellige kategorier – for eksempel at åbne en samtale, at holde den i gang og afslutte den.

3.2.9 Skrivefærdighed

Skriftlighed er ofte et område, der volder problemer. Det er vigtigt, at læreren arbejder varieret og kvalificeret med området for at skabe den nødvendige progression.

At skrive bør ikke være en løsrevet beskæftigelse. Skrivning indgår i en integreret helhed hvor kursisterne taler, lytter og læser. Læsning bidrager til en øget skrivekompetence. Både som hjælp til ideer, som genremæssigt forbillede og på det syntaktiske niveau. Ideer kan diskuteres og udtrykkes mundtligt før, under og efter skriveprocessen.

Modtager

En reel modtager er et vigtigt element i arbejdet med mere gennemarbejdede tekster. Det synliggør modtagerforhold, nødvendiggør diskussioner om formidling, ordvalg og stil, og det forpligter kursisterne til at gøre sig umage med arbejdet. Derfor er det nødvendigt, at læreren i videst muligt omfang prøver at sikre, at teksterne offentliggøres. Det kan være gennem en vægavis, blogs på

nettet, læserbreve, klasse- eller skoleblade, rapporter, kokebøger eller i kollektive portfolier. Kortere tekster eller udsnit af dem kan læses op på holdet eller vises på tavlen.

3.2.9.1 Processkrivning

For at udvikle skrivefærdigheder effektivt, er det vigtigt at opdele skrivearbejdet. Det er uproduktivt for en kursist at få en besvarelse tilbage, der er overtegnet af røde streger, der kommenterer alt fra indhold over afsnit til grammatik og tegnsætning. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at have vekslende fokus i skriveprocessen. For eksempel kan der i en opgave sættes fokus på anslaget. I en anden opgave kan der lægges vægt på afsnitsinddeling eller verberne. Formålet med opgaven skal hele tiden stå klart for kursisterne, og der bør ydes hjælp løbende – ikke kun bagefter. Hjælpen kan med fordel deles ind således, at kursisterne i responsgrupper tager sig af en del af arbejdet, mens læreren kan rette, når kursisterne er kommet længere i arbejdet. I det hele taget er processkrivning en uundværlig del af andetsprogs-pædagogik. Det er helt afgørende at komme bort fra en praksis, hvor kursister afleverer ikke gennemarbejdede tekster til en lærer, der afleverer dem tilbage fyldt med rettelser uden nogen opfølgning eller uden at det i øvrigt indgår i en faglig sammenhæng.

Værktøjer i forbindelse med processkrivning kan være: hurtigskrivning, brainstorming, mindmap, systematisk undersøgelse af et emne, respons og dictogloss.

3.2.9.2 Dictogloss

I stedet for diktater kan dictogloss-metoden anbefales.

Metoden går ud på at få kursisterne til at rekonstruere en dikteret tekst og opfatte mest muligt af indholdet i en så præcis og acceptabel sproglig udformning som muligt.

Dictogloss-metoden har lånt lidt fra den traditionelle diktat, men er ellers helt forskellig herfra, både i fremgangsmåde og i mål.

Fremgangsmåden er:

- en kort tekst læses op for kursisterne 2 gange i normalt tempo
- under læsningen noterer kursisterne ord, tal og konstruktioner
- i små grupper prøver kursisterne at samarbejde om at rekonstruere teksten
- hver gruppe laver sin egen rekonstruerede version og tilstræber grammatisk korrekthed og tekstsammenhæng, det behøver ikke at være en tro kopi af den oplæste tekst, men kursisternes egen paralleltekst
- de forskellige versioner læses højt og sammenlignes, og deltagerne får mulighed for at forbedre teksterne.

Metodens formål er at:

- kursisterne bruger deres produktive grammatik i tekstskebelsesopgaver
- opmuntre kursisterne til at finde ud af, hvad de ved om sproget
- udvikle og øge kursisternes sprogbrug gennem en sammenhængende
- fremme lytteforståelse og notatteknik.

Metoden kan bruges på tværs af de 5 niveauer.

3.2.9.3. Respons

Fordelene ved kursistrespons er åbenlyse: Kursisterne får gennemarbejdet deres egne tekster inden en offentliggørelse eller aflevering. Tekstkompetencen styrkes, idet både den responsgivende og den responsmodtagende bliver mere opmærksomme på teksters struktur, sammenhæng og særpræg, og også modtagerbevidstheden øges. I processen både skriver, taler og lytter kursisterne, og responsarbejdet bliver på den måde en integrerende arbejdsform med et stort sprogligt potentiale.

Alligevel er respons ikke en arbejdsform, der er indarbejdet alle steder. Det kan have flere årsager, herunder, at det kræver tilvænning og systematik at gøre medkursisterne til kompetente sparringspartnere. Mange kursister opfatter medkursisters tilbagemeldinger på deres arbejde som meningsløse. De ønsker lærerautoritetens godkendelse. Store kompetencemæssige forskelle på holdet kan også gøre det vanskeligt for nogle at få noget brugbart ud af medkursisternes respons. Det kan endvidere være vanskeligt for kursister at forholde sig til en tekst på det relativt abstrakte niveau, hvor man vurderer tekstens egnethed i forhold til nogle bestemte tekstkriterier, for eksempel om den overholder genrekrav, eller om den fungerer hensigtsmæssigt sprogligt. Det er en tekstkompetence, der tager tid at oparbejde.

Der skelnes traditionelt mellem læserbaseret og kriteriebaseret respons.

Den læserbaserede respons tager udgangspunkt i spørgsmålet: "Hvordan reagerer jeg som læser på teksten?" Læseren eller lytteren reagerer subjektivt på læseoplevelsen, og enhver er kvalificeret til at give en sådan tilbagemelding, da den ikke stiller krav om faglig kompetence.

Den kriteriefokuserede respons tager udgangspunkt i følgende spørgsmål: "Hvordan lever teksten op til de krav, der bliver stillet til den?" Denne respons forudsætter, at respons giver har en viden om de normer og krav, som teksten forsøger at opfylde. Denne form for respons koncentrerer sig i højere grad om at udvikle skribentens tekstkompetence og vurderingsevne i forhold til nogle tekstkriterier, der er opstillet og arbejdet med i undervisningen. Det kan være en god ide at arbejde med læser- og kriteriefokuseret respons sideløbende.

Her skal kort nævnes nogle forhold, der kan gøre arbejdet med respons lettere at indarbejde og fastholde.

Især i den introducerende fase er det afgørende, at læreren gør kriterierne for responsen så enkle og specifikke som muligt. Vælg for eksempel, at der alene skal gives respons på et enkelt område, for eksempel indledning, afsnitsinddeling, personbeskrivelse eller om der svares på opgaven.

Responsgiveren har efterfølgende tre opgaver:

- Vurder, om kriteriet er opfyldt
- Fremhæv noget godt ved teksten
- Giv forslag til forbedringer

Den, der modtager respons, skal skrive kommentarer ned, men ikke svare på dem i løbet af samtalen og kun stille forståelsesspørgsmål. Herefter inkorporeres de relevante ændringer. Modtageren må aldrig miste ejerskabet til teksten og har derfor det afgørende ord i forhold til ændringer.

Respons kan med fordel introduceres som en mundtlig proces. Læreren fortæller en kort historie. Kursisterne vurderer historien i grupper ud fra nogle få og enkle kriterier og vender tilbage med responsen. Læreren lytter, noterer og integrerer de dele af responsen, som kan bruges, og fortæller så historien igen. Blev den bedre? Hvorfor? Hvilke forbedringsforslag blev anvendt, og hvilke blev ignoreret?

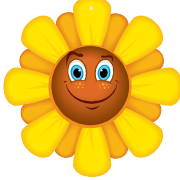
Første skriftlige respons kan også være en lærerproduceret tekst, der vurderes ud fra bestemte kriterier, forbedres af læreren og uddeles igen. Fordelene ved, at læreren bruger egne historier i begyndelsen, er, at det på den måde tydeliggøres, hvordan responsen kan integreres og forbedre teksten. Læreren er også mindre følsom over for kritik og kan i den sammenhæng få indarbejdet aftaler om god tone, kritik og ros, uden at en kursist bliver udstillet i processen.

Responsgrupper

En anden indgangsvinkel til responsarbejdet er dannelsen af responsgrupper med for eksempel fire kursister. Herved opnår man – modsat responsen i plenum - at der etableres en større fortrolighed, samt at kursisterne bliver mere afslappede over for at give hinanden respons. Endelig giver denne organisering mulighed for at flere kursister kommer på banen og deltager aktivt i responsarbejdet i de respektive grupper. Set fra lærerens synspunkt giver gruppeorganiseringen mulighed for at få mere tid til at observere, lytte og tage notater om kursisternes arbejdsproces, således at et mere struktureret arbejde med særlige problemfelter kan iværksættes.

En opmuntrende aktivitet kan være en opsamling og gennemgang af ”sprogblomster”. Det vil sige en samling af eksemplariske sætninger fra kursisternes endelige arbejde. Samlingen uddeles i forlængelse af hver afsluttet skriveopgave til inspiration og ros.

Efterhånden som kursisterne mestrer formen og processen, kan kravene til responsen øges, og kriterierne udvides og kompliceres. For eksempel i skemaform.

Navn: _____ Tekst: _____				
				
Besvarelse af opgaven				
Indhold				
Disponering				
Selvstændighed				
Sprog				
Stavning				
Tegnsætning				
Kommentar: 				
Respons givet af: _____ Dato: _____				

Besvarelse af opgaven: Relevant, fokuseret og dækkende i forhold til opgaveformuleringen

Indhold: Nuanceret og dækkende, eventuelt med eksempler

Disposition: Passende i forhold til genren med struktur, rød tråd og afslutning

Selvstændighed: Personligt, argumenterende og perspektiverende

Sprog: Ordvalg, virkemidler og variation

Stavning: Endelser, tid, store bogstaver, dobbelt konsonanter, stumme bogstaver

Tegnsætning: Punktum, komma, spørgsmålstegn, udråbstegn, anførselstegn med mere

3.2.9.4 Genreskemaer

Kursisterne har brug for hjælp til at forstå, hvad der forventes af dem, når de skriver på dansk. Det siger sig selv, at retstavning og grammatik er vigtige elementer i skrivearbejdet, og det er kursisterne naturligt nok meget optagne af, men mange kursister er uvante med at producere længere sammenhængende tekster, og de er usikre på formen. Derfor er det vigtigt at arbejde med genre- og grundskemaer således, at kursisterne har noget at bygge videre på. Ud fra disse skemaer kan de gradvist udvikle egne forståelsesmodeller og udvikle en mere personlig stil, men også imødekomme forskellige genrekrav i uddannelsessammenhænge eller i forbindelse med anden korrespondance.

Beherskelse af et genreskema hjælper skribenten til at kommunikere hensigtsmæssigt med sin modtager. Der hersker forskellige normer og stilles bestemte krav til forskellige genrer, og ved at kende og bruge genreskemaer, lever vi op til modtagerens forventninger og chancen for en vellykket kommunikation øges. Læreren bør arbejde med disse genreskemaer og gennem modeltekster bevidstgør kursisterne om, hvordan man lever op til de krav, som genren stiller. Af genreskemaer kan nævnes:

- det fortællende skema (præsentation, konflikt, løsning)
- det argumenterende skema (situation, problem, løsning, evaluering/perspektivering)
- det beskrivende skema (indledning, hoveddel, afslutning)
- det instruerende skema (beskriver hvordan noget udføres, beskriver noget "herfra og dertil").

3.2.9.5 Stavning

Det er muligt for kursisterne at lære og anvende visse grammatiske regler for stavning, for eksempel reglen om endelsen -r i nutid. Der ud over findes der tre principper for stavning: Det lydlige princip, hvor vi forsøger at stave den lyd, som vi hører. Genkendelighedsprincippet, hvor vi genkender ordet, selvom det

optræder i andre former (hvis vi kender ”skole” og ”blad” kan vi stave til ”skoleblad”). Det historiske princip, hvor vi kan stave et ord, fordi vi ved, hvilket ord det stammer fra (”bidsk” staves med d, fordi det kommer af ordet ”bide”).

Det er vanskeligt for mange kursister at høre forskel på de danske vokaler eller høre endelserne, og det lydlige princip er derfor ikke tilstrækkeligt i arbejdet med retstavning. Det er vigtigt at arbejde med genkendelighed og historik. For eksempel gennem arbejde med et ord i mange forskellige konstellationer (for eksempel kan ”falde” indgå i mange sammenhænge: udfald, indfald, faldskærm, faldgrube, falde fra, falde til, påfaldende og så videre). Også arbejde med morfemer er vigtigt for at forstå sprogets byggeklodser. I forlængelse af arbejdet med enkeltord, bør ordene fastholdes gennem for eksempel diktater, gennem anvendelse i egne arbejder og på ordlister, der hænges op i undervisningslokalet.

Der er fire typiske fejltyper:

- lydstavningsfejl, hvor man skriver, som man taler.
- overkorrekthedsfejl, hvor man er bevidst om en regel, men bruger den forkert.
- grammatiske fejl, hvor man mangler viden om sproget
- betydningsfejl, hvor man ikke kender eller forstår ordet.

Det er hensigtsmæssigt, at læreren er bevidst om – og gør kursisten bevidst om – hvilke fejltyper den enkelte typisk laver, og hvilke redskaber der kan anvendes for at rette dem.

Prøven

Det kan være vanskeligt og skræmmende at omsætte skriveprocessen til et tidsbegrænset projekt. Derfor bør man i undervisningen arbejde med strategier for tidsbegrænset skrivearbejde, og hvordan man kan forberede sig bedst muligt. Forståelse og valg af opgave, disponering af tiden, anvendelse af kendte redskaber (for eksempel mindmap) og godkendte hjælpemidler, redigering og renskrivning. Alt dette bør være velkendt for kursisterne, når de når frem til prøven. På niveau G og D stilles der til prøven krav om at skrive i definerede genrer, og det er derfor væsentligt, at kursisterne også arbejder fokuseret med disse genreskemaer i undervisningen. For niveau G gælder det kommentaren, debatindlægget og fortællingen, og på niveau D gælder det diskussion, kommentar og analyse. Det skal dog understreges, at forberedelse til prøven ikke er de centrale mål for undervisningen.

3.3 Arbejdsformer

Kursisterne lærer ikke på samme måde, og det er derfor nødvendigt at variere undervisningen ved at inddrage forskellige arbejdsformer, så de enkelte kursisters ressourcer og læringsstile bliver udnyttet bedst muligt.

Man kan vælge arbejdsform efter, hvilke kvalifikationer man vil fremme hos kursisterne.

Hensigten med at inddrage forskellige arbejdsformer er at

- skabe variation
- skabe optimale læringsvilkår
- skabe motivation
- opnå en socialiserende og selvdisciplinerende effekt
- give mulighed for ansvarlighed
- fremme læreprocesser
- opnå personlige kompetencer.

Det er vigtigt, at kursisten bliver bevidst om de forskellige faser i læreprocessen, og at de finder ud af, hvilken betydning og funktion de forskellige arbejdsformer har.

Forskellige arbejdsformer

- holdundervisning: foredrag, demonstration, oplæg, diskussion, eksempel gennemgang, evaluering
- gruppearbejde: summegrupper, diskussionsgrupper, arbejdsgrupper, projektgrupper, pararbejde, etnografisk arbejdsform
- individuelt arbejde: differentieret undervisning, etnografisk arbejdsform, fleksibel undervisning, evaluering
- kombinationsformer: procesorienteret skrivning
- kreative arbejdsformer: rollespil, mediebrug, task.

Der bør tages højde for alle disse faktorer i tilrettelæggelsen af undervisningen, og der er behov for som tidligere nævnt inkluderende undervisning, som handler om at udvikle kursisternes potentialer og tage højde for særlige forudsætninger.

3.3.1 Metoder

I tilrettelæggelsen bør læreren medtænke anvendelse af mange forskellige metoder, så kursisterne bliver bevidste om at trække på forskellige strategier i forbindelse med tilegnelse af stof. (Jf. læreplanen 3.2) Det er også vigtigt, at de forskellige metoder hele tiden er en integreret del af undervisningen og ikke står som særskilte aktiviteter. Fortælle, hvorfor metoden er valgt til aktiviteten, afprøve forskellige metoder på samme aktivitet, så kursisterne bliver bevidste om forskellen i brug af metoderne, og at de finder ud af, hvilke metoder, der virker for dem.

3.3.2 Funktionelle helheder

Det er væsentligt, at undervisningen af kursister med dansk som andetsprog organiseres omkring funktionelle helheder, specielt emner, der vælges ud fra kursisternes erfaringer, interesser og behov. Dette giver mulighed for at kommunikere om noget kendt og trække på en eksisterende viden.

Udgangspunktet i det bekendte er en nødvendig forudsætning for at lære nyt og udvikle andetsproget. Og derudover styrker det lysten til at udtrykke sig og arbejde selvstændigt.

Emnearbejde udvikler viden om og indsigt i kulturelle og samfundsmæssige forhold. Herigennem skabes der samtidig optimale muligheder for tilegnelse af de sproglige udtryk.

Organiseringen omkring et emne som funktionel helhed rummer flere fordele set i forhold til andetsprogstilegnelsen. Man arbejder inden for et begrænset betydningsfelt, hvorved man skaber mulighed for, at ord og udtryk (leksikalske enheder) kommer igen og igen i en mangfoldighed af sammenhænge, både på det indholdsmæssige og det sproglige plan. Den indholdsmæssige og sproglige helhed sikrer således, dels at ordforrådet afgrænses, dels at det gentages i forskellige sammenhænge. Og afgrænsning og varieret gentagelse er vigtige principper med henblik på sprogstilegnelsen.

3.3.3 Forforståelse

Forforståelse drejer sig om forventningen til, hvad man skal til at læse, møde, høre, se, opleve, lære mv. I forforståelsen aktiveres billeder, viden, nysgerrighed, ord, stemning og andet, der baner vejen for en udbytterig tilegnelsesproces.

Forklaring af vanskelige ord og begreber kan hjælpe selve forståelsen af stoffet og skabe en positiv forventning til tekst/film/musik.

Ved at arbejde med forforståelse styrkes metalæring og studiekompetence, da kursisten trænes i at gøre sig tanker om stoffet inden arbejdet med stoffet påbegyndes.

Redskaber: mindmap, brainstorm, gruppediskussion, trædiagram, registreringsskemaer for eksempel VØL-model (Hvad ved jeg, hvad ønsker jeg at vide, hvad har jeg lært), associationsteknikker, hurtigskrivning, billeder.

3.3.4 Modellæring

Med modellæring forstås færdige eksempler, som kursisterne kan lære af, og som viser, hvordan de forskellige metoder kan anvendes, for eksempel hvordan kan en mindmap se ud, hvordan kan noterne og bearbejdningen i en faglig tekst se ud, hvordan kan en indledning, en afslutning se ud.

Modelteksterne kan være

- Lærerforfattede inklusiv eksplicitering af processer og refleksion
- Kursistforfattede inklusiv eksplicitering af processer og refleksion
- Professionelle skribenter og forfattere, samspil mellem tekstarbejde og skriftlig formulering.

Modelteksterne, især de lærerproducerede, må ikke bevæge sig for langt væk fra kursisternes nærmeste sproglige udviklingstrin. Så hellere små trin til forbedringer, således at kursisterne rent sprogligt kan hage sig fast i modeleksemplerne og integrere dele af dem i deres eget arbejde.

Det er en god idé, hen ad vejen, at få lavet en samling modeller, som kursisten kan tage udgangspunkt i for derefter at anvende metoder på eget undervisningsmateriale.

3.3.5 Innovation

Mange af de tosprogede kursister er fra deres skolekultur vant til meget konkrete og faktuelle opgaver. I danskundervisningen bliver de også udsat for opgaver, som åbner mulighed for flere svarmuligheder. Kursisten skal gives mulighed for nye måder at tænke på, få ideer på, se andre og nye problemstillinger. En metode kan være at anvende KIE-modellen: kreativitet, innovation og entreprenørskab. Kursisten skal altså igennem 3 faser i processen:

- Ideer skabes – den kreative fase
- Ideer videreudvikles – den innovative fase
- Ideer realiseres – den entreprenante fase.

Når ideerne skabes – enten individuelt eller i grupper – opøves kursisterne i at:

- Intet er forkert eller rigtigt, at tage chancer, at turde og at acceptere andres ideer.
- I videreudvikling af ideerne opøves evnen til at: prioritere og systematisere.
- I den entreprenante fase realiserer kursisten sit produkt, og det stiller krav om:
- Organisering og produktorienteret skriveproces.

Når kursisten bliver bevidst om de 3 procesfaser, bliver vedkommende mere aktiv, og det skaber mening og dermed bedre resultater.

3.3.6 Task

Der er mange definitioner af begrebet task, men et centralt træk er at task er indholds- eller betydningsorienteret. Begrebet task på dansk kan defineres som: En problemorienteret kommunikativ læringsaktivitet eller en kommunikativ opgave. Gennem en målrettet kommunikation får kursisterne mulighed for at anvende sproget med et kommunikativt formål, fordi task'en er en problemløsningsopgave og dermed er med til at motivere kursisterne til at nå et resultat.

Formålet med task-baseret undervisning er gennem aktiviteter og tilrettelæggelse at tilgodese det kommunikative aspekt i undervisningen.

Et hvilket som helt materiale eller kommunikationssituation kan organiseres som en problemløsningsopgave med et kommunikativt formål.

Task'en kan kategoriseres i to typer:

- efter, om de skaber énvejs- eller tovejskommunikation

- efter, om de er åbne eller lukkede (lukkede, hvis der kun er en mulig løsning).

Der er fem kategorier:

- Puslespil: Materialet kan for eksempel være en kortere skønlitterær tekst, der er klippet i stykker, et emne, der skal belyses eller en sag, der skal løses.
- Informationskløft: Her skal der præsenteres én fælles løsning, da det kun er én kursist, der har oplysninger, som de andre har brug for. De andre kursister stiller opklarende og uddybende spørgsmål osv. Alle kursister er afhængige af hinanden for at nå et resultat.
- Problemløsning: Alle kursister har de samme udklippede tekststykker fra en novelle eller en avisartikel, som skal sættes i den rigtige rækkefølge. I modsætning til puslespils-tasken kan tasken løses af en eller nogle af kursisterne, derfor ligger det kommunikative aspekt i, at kursisterne viser interesse for at indgå i processen.
- Beslutningstagen: For eksempel arbejder kursisterne med et læserbrev, hvor de skal diskutere synspunkterne. Den beslutning, kursisterne skal nå frem til, er ikke givet på forhånd. I denne task er det kommunikationen, der er afgørende, og ikke hvad kursisterne når frem til.
- Meningsudveksling: På baggrund af et diskussionsoplæg diskuterer kursisterne, hvad de mener om synspunkterne. Kursisterne behøver ikke at have nærmet sig hinanden ved afslutningen af diskussionen/meningsudvekslingen, men kan være nået til enighed. Det kommunikative behov i denne task-type består i forskellene på synspunkterne.

Processen i et task-forløb kan være 3-faset

- før-task-fase: forforståelse, sprogligt input og hvad opgaven går ud på
- task-fase: planlægning, gennemførsel og fremlæggelse af arbejdet
- efter-task-fase: sproglig efterbearbejdning

3.3.7 Ordforråd og begreber

Begrebskort/lister

Som afslutning på et forløb kan begrebskort introduceres som et repeterende og evaluerende redskab. For eksempel kan et forløb om sagprosa afsluttes med at kursisterne i grupper får en kuvert med de vigtigste centrale begreber.

Kursisterne trækker på skift et kort fra kuverten og skal forklare gruppens medlemmer, hvad begrebet dækker over. Hvis kursisten ikke kan svare går kortet videre til næste kursist. Kortene kan igen anvendes i forbindelse med prøvetræning.

Begrebslister er færdige lister med begreber fra et forløb, og kursisterne skal ud for begreberne notere betydningen. De begreber, de ikke kan udfolde, må de efterfølgende finde i notater, udleveret materiale eller lærebøger.

Præcisering og nuancering

Med baggrund i kursistproduceret materiale arbejdes der med at udvide, præcisere og nuancere sproget. For eksempel udfolde konkrete ord i teksten som ”drengen” ved at stille hv-spørgsmål som hvem, hvor gammel, hvordan ser han ud og så videre.

Der kan endvidere arbejdes med synonymer for at præcisere og nuancere sproget, flytte rundt på leddene alt efter vægt og formål og fokusering på samspil mellem indhold, komposition og sprog. Hvis for eksempel det tematiske indhold omhandler en overraskende begivenhed, så skal det også rent sprogligt kunne ses i teksten. Derfor kan der med fordel arbejdes med sproglige markører, som netop udtrykker overraskelse eller vendepunkter

3.3.8 Transfer

Lærere i dansk som andetsprog har ikke viden om alle de sprog, der kan være repræsenteret hos kursisterne i dansk som andetsprog, men det kan lade sig gøre at udnytte kursistens sproglige erfaringer ved at hjælpe kursisten på vej ved at stille de rigtige spørgsmål for eksempel: Hvordan gradbøjes adjektiverne på dit sprog?

Kvantitativ og kvalitativ indgang

Der kan anvendes forskellige indgange til udbygning af den leksikalske kompetence. Kursisten kan arbejde kvantitativt med ordforråd, dvs. lære mange nye gloser, eller kvalitativt, hvor kursisten går i dybden med få ord. De to metoder til indlæring af gloser har forskellige formål. Den kvantitative metode giver bredde i ordforrådet, der vil på sigt være tale om etablering af et til dels passivt ordforråd, som ikke huskes på samme måde, som gloser lært kvalitativt.

De tosprogede kursister har for vane at slå alle ord op, de ikke forstår. Konsekvensen kan være, at de mister fokus i indholdet. Kursisten bør blive i stand til at afgøre fra situation til situation, hvornår det er hensigtsmæssigt at arbejde kvantitativt eller kvalitativt.

3.3.8 Strategier

Det kan være vanskeligt at kategorisere læringsstrategierne, da de ofte er forbundne. Der er et tæt sammenspil mellem læringsstrategierne for eksempel: de kognitive, metakognitive og affektive faktorer.

De kognitive faktorer er anvendelse af faglig viden

De metakognitive faktorer er forståelse af læreprocessen, bevidsthed om egne beslutninger og handlinger og evnen til at regulere disse undervejs.

De affektive faktorer er for eksempel kursistens motivation, holdninger, interesse, intention, vilje, selvopfattelse, fordomme, følelser, stemning og humør i den givne undervisningssituation.

Kursisten bør opmuntres til at reflektere over uvaner og eventuelle læringsproblemer, altså få hjælp til at blive bevidst om, hvordan vedkommende lærer. Til dette kan anvendes for eksempel logbøger, portfolio, mappevurderinger og løbende evalueringer.

Receptive strategier

Tilgangene kan være for eksempel: global, morfologisk, kontekstuel, tekstuel, viden om andre sprog eller kvalificerede gæt.

Hukommelsesstrategier

Denne strategi trækker på det mentale leksikon som for eksempel: rim, remser og associationsnet.

Kompensationsstrategier

Anvendelse af kompensationsstrategi er for eksempel når kursisten mangler et bestemt ord eller ikke bliver forstået. I stedet for at gå i stå eller bare gentage forsøger kursisten sig med: et kvalificeret gæt, en omskrivning, en beskrivelse, en parafrase, transfer, direkte oversættelse fra modersmål, indskrænkning, nye orddannelser med baggrund i kendte ord, associationer, indsættelse af tomme ord som ting og dims, synonymer og opdigtninger.

Sociale strategier

Man skal som lærer sikre sig, at kursisterne anmoder om hjælp, stiller spørgsmål, indgår i dialog og samarbejde med andre, både ligestillede og andre kursister, som er dygtigere end en selv og beder om korrektion.

Det er vigtigt at inddrage mange forskellige metoder, både kendte og for kursisterne nye og knytte dem sammen med de kendte, så kursisterne kan lægge en plan, udvælge og anvende de strategier, som er bedst egnede til opgaven for at nå et bestemt mål.

3.3.9 Differentiering og progression

Differentiering

Der er mulighed for at differentiere på forskellig måde.

Differentieringskategorierne spreder sig over undervisningens tilrettelæggelse, metoder, opgavetyper, niveau, for eksempel med baggrund i:

- kursistens forudsætninger og potentialer
- sammenhæng mellem mål for undervisning og kursistens mål
- opgaver på forskellige niveauer i bredde, dybde og omfang
- tempo og tid
- interesse
- brug af læremidler, for eksempel materialer, der er hensigtsmæssige i forhold til kursistens forudsætninger
- planlægning af forløb
- læringsmiljø
- arbejds måder og arbejds metoder

- individuel, intern evaluering

Det er hensigtsmæssigt at koble fælles læring med individuel, differentieret læring. Undervisningen, hvor differentiering medtænkes, kan for eksempel tilrettelægges på følgende måde som støtte til udvikling af metakognition:

Undervisning	Aktivitet
Fælles	Undervisningsrum. Kernestof formidles
Individuelt arbejde	Trænings- og studierum. Individuelt arbejde eller gruppearbejde, hvor de forskellige differentieringskategorier medtænkes. I dette rum kan der tages udgangspunkt i: • Intelligensformer • Læringsstile • Læringsstyper Forskellige tilgange
Fælles	Fællesrum. Opsamling, evaluering.

Differentieringsskema

I læreplanerne står, at der i tilrettelæggelsen inddrages undervisningsdifferentiering med henblik på kursistens faglige progression. (jf. 3.1)

Til opfyldelse af dette kan der for eksempel anvendes et skema, hvori stoffet kan differentieres. Skemaet kan enten udfyldes sammen med kursisten eller være udfyldt individuelt til kursisterne. For hver kursist markeres de opgaver, der skal arbejdes med. Der kan være flere markeringer på samme område.

Skemaet inddeles i fire områder:

- Fællesstof: Indeholder for eksempel forforståelse og gennemgang af et nyt stofområde
- Omfang: Dele af tekster, hele tekster, flere tekster
- Bredde: Opgavernes sværhedsgrad, mængde af forlæg
- Dybde: For eksempel paralleltekster, supplerende stof, inddragelse af stof fra andre fag.

Når kursisterne er færdige med at arbejde med de markerede opgaver, vender de tilbage til udgangspunktet/fællesstoffet og i fællesskab laves en opsamling og evaluering.

Eksempel

Emne: At sige sin mening

Navn:

Dato:

Du skal arbejde med de opgaver, der er markeret med gult.

Fællesstof: Danskfaglige begreber: Kommentar, argumentation. holdning/fordom/ overbevisning/vurdering/påstand/ Generalisering, subjektiv/objektiv	Forforståelse: Hvad ved du om kommentar, argumentationsteknik, holdning/fordomme/overbevisninger/ vurderinger/påstande/generalisering, og at være subjektiv/objektiv? Gennemgang af de faglige begreber ved hjælp af eksempler.
Omfang	(Forlæggene er for eksempel 3 læserbreve med forskellige holdninger til en bestemt sag) Tekst 1
	Tekst 2
	Tekst 3
Bredde	Tekst 1:
	Find holdninger i teksten.
	Understreg de ord, der markerer holdningerne.
	Kommenter en af holdningerne.
	Find holdningerne uden argumenter.
	Find holdninger med argumenter.

Fællesstof: Danskfaglige begreber: Kommentar, argumentation. holdning/fordom/ overbevisning/vurdering/påstand/ Generalisering, subjektiv/objektiv	Forforståelse: Hvad ved du om kommentar, argumentationsteknik, holdning/fordomme/overbevisninger/vurderinger/påstande/generalisering, og at være subjektiv/objektiv?
	Gennemgang af de faglige begreber ved hjælp af eksempler.
	Besvar læserbrevet.
	Tekst 2:
	Find holdninger i teksterne
	Understreg de ord, der markerer holdninger
	Find holdninger uden argumenter
	Find holdninger med argumenter
	Tekst 1 + 2:
	Sammenlign holdningerne i de to tekster.
	Hvilke typer argumenter bruges der?
	Tekst 3:
	Find holdninger i teksten
	Tekst 1 + 2 + 3
	Sammenhold holdningerne i de tre tekster
Dybde	Find i andre læserbreve eksempler på forskellige typer af argumenter.
	Find en reklame og analyser argumentationen for at købe/bruge netop denne vare.

Fællesstof:	Forforståelse:
Danskfaglige begreber:	Hvad ved du om kommentar, argumentationsteknik, holdning/fordomme/overbevisninger/vurderinger/påstande/generalisering, og at være subjektiv/objektiv?
Kommentar, argumentation. holdning/fordom/overbevisning/vurdering/påstand/	
Generalisering, subjektiv/objektiv	Gennemgang af de faglige begreber ved hjælp af eksempler.
	Find en propaganda for en sag og analyser argumentationen.

Progression

Læreren bør tænke progression ind i for eksempel tilrettelæggelsen, i stoffets sværhedsgrad, didaktikken og i metoderne. Kursisternes progression kan måles eller iagttages på for eksempel det faglige område og på læreprocessen.

Der arbejdes forskelligt med progression inden for fagene, for eksempel at gå fra det lette til det svære, fra det kendte til det ukendte, fra styring til selvstændighed, fra det enkle til det mere komplicerede og fra delelementer til helheder.

Nogle kursister kommer med et specifikt mål med undervisningen. Disse kursister er glade for udfordringer, de er nysgerrige, og de vil ofte have et ønske om mere træning og fordybelse. For andre kursister er det at få undervisning ukendt og uvant, og de leder ikke efter udfordringer, men kan få vakt interesse for dem.

Mange faktorer har indflydelse på progressionsgraden for eksempel motivation, holdninger, interesse, intention, vilje, selvopfattelse, fordomme, følelser, stemning og humør i den aktuelle undervisningssituation.

Det kan være svært at måle progression præcist. Til denne måling kan for eksempel anvendes test, både mundtlige og skriftlige, spørgeskemaundersøgelse, evaluering, dialog, observation, iagttagelse, vurdering osv.

Det vil være oplagt at arbejde systematisk med progression, og opgaven bliver at få kursisten til at reflektere over, øge bevidstheden om og tydeliggøre, hvordan progressionen er sket.

Følgende liste indeholder faktorer, som kan fremskynde motivation:

- tydelige mål med relevans
- fokus på læreprocessen

- det abstrakte gøres mere konkret
- forbinde stofområder med interesse
- åbne mulighed for selvstændig og kreativ udfoldelse
- variation i undervisningen, stof, opgaver og arbejdsformer
- lære ved at arbejde sammen med andre

3.4 It

It er ikke et mål i sig selv, men bruges som et redskab til at forny og forbedre undervisningen og er et supplerende læremiddel til bøger og andre materialer.

It fylder meget i undervisningen både som en søgeplatform for informationer, tekstbehandling, regneark, presentationsprogrammer, billedbehandlingsprogrammer, intranet, interaktive undervisningsprogrammer, kompenserende programmer osv.

Det enkelte hold kan for eksempel have fagrum, hvor det meste af hjemmearbejdet kan hentes, opgaver kan afleveres elektronisk, et lukket og fagligt konferencesystemer for kursister og faglærere, et personligt mappesystem, en e-maildel, elektroniske informationstavler osv.

At hente informationer på nettet kræver for eksempel træning i søgemetoder, hvor fra den enkelte kursist kan udvælge sig strategier, kan stille kildekritiske spørgsmål og træne kildekritisk læsning.

For nogle kursister er brug af it ikke implementeret i sådan en grad, at det bare er et naturligt redskab, men stadig en udfordring.

Der er ofte i den almindelige holdundervisning ikke tid til at sætte den enkelte kursist ind i alle it-mulighederne.

I begrebet ”digital literacy” – eller ”digital duelighed” indgår 8 forskellige typer af it-færdigheder:

- Definere informationsbehov: At kunne bruge it til at identificere og definere et informationsbehov
- At kunne skaffe sig adgang til relevant information: At vide, hvordan og hvor man med it kan finde og samle information
- Håndtere: At kunne sortere/ordne og organisere information
- Integrere: At kunne fortolke, sammenfatte og sammenligne information ved at bruge forskellige former for præsentation
- Evaluere: At kunne vurdere informationens kvalitet, relevans og anvendelighed
- At skabe ny information: At kunne skabe og præsentere ny information ved hjælp af it
- At kommunikere/ formidle/interagere: At kunne formidle og udveksle information og viden ved hjælp af it

- Teknologisk selvhjulpen: Selvstændigt at kunne gennemføre teknologiske operationer, som typisk kræves for at kunne anvende it.

It kan også bruges som værktøj til mere effektivt at opnå faglige mål eller kompetencemål ved benyttelse af specifikke programmer designede til sprogarbejde. Det drejer sig om programmer til forbedring af udtale, ordforråd, sætningsanalyse, retstavning og grammatik. Da mange af disse programmer findes i gratisversioner på nettet, er det en god ide, at institution eller faglærere skaffer sig et overblik over de tilgængelige programmer og sikrer faglærere og kursister adgang til programmerne.

3.5 Samspil med andre fag

Dansk som andetsprog kan på flere måder indgå i et fagligt samarbejde med andre fag. For eksempel kan emner fra andre fag, som kursisterne har, inddrages i dansk som andetsprogsundervisningen, hvor der arbejdes med forforståelse og førfagligt sprog.

Da målgruppen i dansk som andetsprog er kursister med mange forskellige sprog og kulturbaggrunde, vil der her være ressourcer i form af viden og sprog tilstede, der kan formidles videre til andre fag.

3.6 Undervisningsmaterialer

Typer af undervisningsmateriale

- Lærebøger: antologier, romaner, drama, tegneserier
- Frilæsningsbøger: bearbejdede og ikke bearbejdede bøger
- Selvfremstillet materiale: modeltekster, supplerende materiale
- Digitalt materiale: film, podcast
- Elektronisk materiale: emnesøgt materiale, faktuelle oplysninger, konferencerum
- Interaktivt materiale: grammatikprogrammer, udtaleprogrammer, afdækningsmateriale
- Kompenserende materiale: skriveprogrammer, oplæsningsprogrammer
- Opslagsbøger: ordbøger, litteraturhåndbog, grammatiske oversigter, leksika
- Kursistproduceret materiale: sproglomster, eksemplariske eksempler
- Billeder: foto, kunstbilleder
- Autentisk materiale: foldere, brochurer, aviser, magasiner, månedsblade
- Hjælpemidler: post-it, tusch, præsentationsprogrammer, emnekort, digitalkamera

4. Evaluering

4.1 Løbende evaluering

Den løbende evaluering indebærer en kombination af lærerens vurdering i form af lærer-/kursistsamarbejde, kursistens refleksioner over sprogtilegnelse og egen læring, mappevurderinger og test af kursistens faglige kundskaber. Den formative evaluering skal synliggøre, hvor langt kursisten er nået i forhold til de faglige mål; evalueringen skal således være med til at forme kursistens arbejde med faget.

Eksempler på metoder til arbejde med løbende evaluering

1. Evalueringsspørgsmål

Hvordan måler du dine fremskridt?

- ☐ jeg tør mere
- ☐ andre siger, jeg gør fremskridt
- ☐ synligt fremskridt
- ☐ andet

Hvad vil du eventuelt gøre bedre?

2. Evalueringsskema

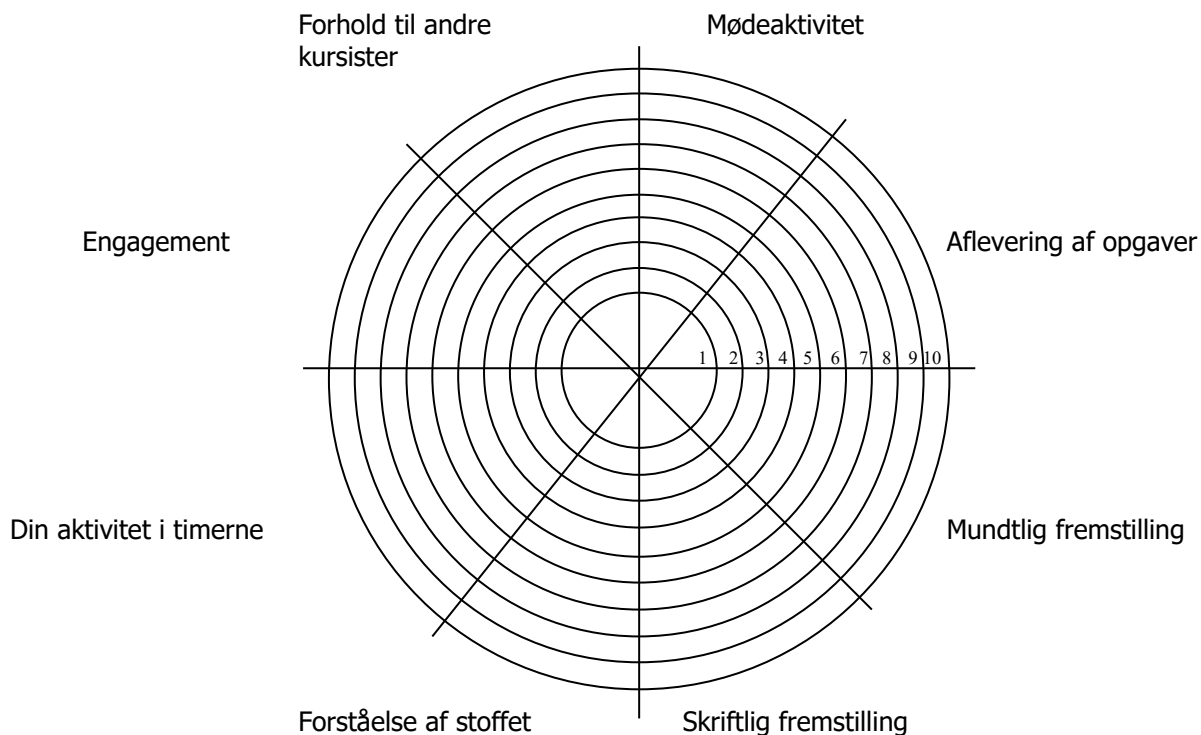
Hvor sikker er du i det faglige stof?

Indhold	Sikker ✓	Usikker ✓	Hvis usikker, hvad vil du gøre?

3. Undervisningskompasset

Hvordan vurderer du dig selv i forhold til kategorierne?

En måde at måle forskellige aktiviteter og forhold på er undervisningskompasset. Kursisten vurderer status inden for de valgte aktiviteter og forhold på en skala fra 1-10. Kompasset kan for eksempel se sådan ud:

Kursisten kan vælge et eller to områder, der sættes særlig fokus på indtil næste opfølgning.

4.2 Prøveformer

4.2.1 Afsluttende evaluering

Faglig dokumentation

Faglig dokumentation i form af lokalt stillede, mundtlige eller skriftlige opgaver giver grundlag for en evaluerende, fremadrettet samtale mellem kursist og lærer.

4.2.2 Niveau basis faglig dokumentation

Etnografisk metode

Etnografisk arbejdsform: Kursisten bestemmer sig for et emne, som skal studeres/undersøges, forbereder sig på emnet, arbejder i felten, iagttager og deltager/etablerer kontakter, skaffer sig information, tager noter og billeder, analyserer/beskriver sit arbejde og formidler det.

Forberedelsen af det etnografiske arbejde foregår på holdet. Kursisten bestemmer sig for et af emnerne, der er arbejdet med, afgrænser det, forbereder arbejdsspørgsmål til emnet, går i felten, skaffer sig information, etablere kontakter, forbereder et oplæg støttet af et mindre produkt og formidler det mundtligt for holdet.

Bedømmelseskriterier

Faglæreren vurderer, om kursisten opfylder følgende kriterier:

- Giver et enkelt oplæg med en rimelig fokusering
- Præsenterer og fremlægger emnet på et elementært niveau
- Anvender elementære talehandlinger
- Fortæller i et nogenlunde sammenhængende og forståeligt sprog.

Formål med etnografisk arbejde:

- Fremmer kulturel og sproglig bevidsthed
- Fremmer tværkulturel forståelse
- Der etableres kontakt med personer, som taler målsproget
- Træner realistiske sammenhænge
- Giver oplevelser, erfaringer og viden fra det autentiske liv.

Emner:

Fx: Vejret, banegården, butikker, sportspladsen, kæledyr, markedspladsen, hjemløse, legepladsen, cyklister, boligblok, mad, tøj, parkeringspladsen.

Produkt:

Fx: Fotoserie, power point, planche, dramatisering, enquete, interview m.m.

4.2.3 Niveau F faglig dokumentation

Mappevurdering

I læreplanen under evaluering står følgende:

Mappevurdering

Kursisten udvælger 2 selvproducerede tekster, som er skrevet inden for uddannelsestiden. Teksterne må ikke være blevet bedømt i undervisningen.

Derefter præsenterer kursisten de to tekster og fortæller om processen fra idé til det færdige produkt.

Produktet skal demonstrere kursistens viden og færdigheder vedrørende

- a) præsentation af et produkt*
- b) skrevne teksters opbygning, sammenhæng og disponering*
- c) sprogbrug og stil.*

Forud for denne mappevurdering vil det være hensigtsmæssigt at arbejde med portfolio-metoden. Denne metode kan med stort udbytte også anvendes på de øvrige niveauer som redskab i den løbende evaluering.

En portfolio er en systematisk samling af kursistens arbejde, som viser kursistens læreproces, selvrefleksioner, holdning til emnet, fremskridt og præstationer inden for ét eller flere områder.

Metoden lægger også op til, at kursisten bliver deltagende i sin læreproces, og den skulle gerne være med til at fremme aktivitet og engagement.

Kursisten ændrer status fra en mere passiv kursist til en aktiv kursist. Løbende vurdering af eget arbejde er med til at udvikle selverkendelse. Kursisterne opdager, hvor de har gjort fremskridt, og hvor der ikke er sket noget. De opdager, hvordan og i hvilke situationer de lærer bedst, og hvilke strategier de har taget i anvendelse. Denne opdagelse kan gøre dem i stand til at ændre uhensigtsmæssige læringsstrategier til hensigtsmæssige læringsstrategier. Ofte fornemmer kursisten ikke, at der sker fremskridt, fordi det foregår gradvist. Ved hjælp af portfolioen, hvor alle produkter er gemt, tydeliggøres fremskridt.

Rent praktisk kan portfolioen arrangeres i en mappe med for eksempel faneblade, eller den kan føres elektronisk. Begge dele har fordele og ulemper.

Der er traditionelt tale om tre typer portfolio.

Procesportfolio

Indeholder alle kursistens produkter. For eksempel kan en hel skriveproces fra idé til færdigt produkt sættes i mappen netop for at sætte fokus på processen. Der arbejdes med diagnosticering, personlig og faglig udvikling i et fremadrettet perspektiv.

Vurderingsportfolio

Kan indeholde alle produkter eller udvalgte produkter med fokus på udbytte (summativ evaluering). Produkterne relateres til eksplicite personlige og faglige målsætninger. For eksempel kan kursisten vælge at dokumentere en læring, der ikke er snævert relateret til de faglige målsætninger.

Fremvisningsportfolio

Indeholder kursistens udvalgte arbejder til bedømmelse af de faglige kompetencer.

Offentliggørelse

Der er fire muligheder, når det gælder offentliggørelse af portfolioen, det vil sige, hvem der har ret til og mulighed for at læse i den. Det er vigtigt at afklare dette område med kursisterne, inden arbejdet med portfolioen indledes.

Individuel portfolio 1

Kun kursist og lærer har indsigt. Der er mulighed for at få en personlig dialog med læreren om andet end det faglige.

Individuel portfolio 2

Både lærer og medkursister har indsigt. Der er mulighed for at arbejde med respons fra medkursister.

Kollektiv portfolio 1

Nogle lærere og nogle kursister har indsigt. Der er mulighed for at kombinere individuelt arbejde og samarbejde i projektgrupper. Både individuel og kollektiv evaluering og samtale.

Kollektiv portfolio 2

Hele lærergruppen og alle kursister har indsigt. Der er mulighed for at samarbejde i faste projektgrupper med fælles evaluering og fælles samtale.

4.2.4 Niveau E faglig dokumentation

Synopsis

En synopsis er en sammenhængende, kortfattet, skriftlig og overskuelig tekst, som giver et overblik over indholdet i for eksempel en mundtlig fremlæggelse. Sammenlignet med den mundtlige fremlæggelse er synopsen sammenfattende og oversigtspræget.

Eksempel på skabelon til synopsis:

Navn:

Kursistnummer:

Lærer:

Overskrift:

Indledning

(hvad er mit emne, hvorfor har jeg valgt emnet, hvilken relation har det til faget?)

Problemformulering

(spørgsmål, hypotese, eller påstand)

Sammenfattende konklusion relateret til problemformuleringen og perspektivering

Litteratur/materialeliste

Disposition til den mundtlige fremlæggelse

-
-

4.3.1 Skriftlige prøver niveau G

Der afholdes to skriftlige prøver på niveau G: En sproglig prøve og en prøve i skriftlig fremstilling.

Prøverne afholdes på grundlag af centralt stillede opgavesæt.

Sproglig prøve G

Den sproglige prøve

Prøvens varighed er 1 time. Prøven består af opgaver i sproglig viden og sproglige færdigheder, herunder grammatik og retskrivning. Eksaminanden må som hjælpemiddel alene bruge ordbøger.

Den sproglige prøve består af en række forskellige opgavetyper, der inddrager testning af

- retskrivning
- morfologi
- ordklasser
- tegnsætning

Ved den sproglige prøve får eksaminanden et opgavesæt, som indeholder flere opgavetyper. Indholdsmæssigt drejer det sig om retskrivning, morfologi, ordklasser og tegnsætning. Der må bruges ordbøger.

Den sproglige prøve afprøver, i hvilken grad eksaminanden har sproglig viden og forståelse, og hvorvidt eksaminanden kan bruge denne viden. Alle opgaver er udarbejdet på baggrund af de faglige krav, der stilles i læreplanens mål. Opgaverne i opgavesættet er, hvor det er muligt, udformet på en sådan måde, at eksaminanden i én og samme opgave skal aktivere og bruge sproglig viden fra flere af de faglige områder.

Bedømmelse

Den sproglige prøve vurderes af en beskikket censor, og bedømmelsen sker ud fra et retteark, som udgives til den pågældende prøve. Karakteren fastsættes på baggrund af den til prøven gældende omsætningstabel.

Rettearket offentliggøres på UVM's hjemmeside umiddelbart efter prøven er afholdt.

Omsætningstabellen bruges til alle sproglige prøver i dansk som andetsprog G niveau, og findes på UVM's hjemmeside.

[Materiale fra skriftlige prøver | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](#)

Prøven i skriftlig fremstilling G

Prøven i skriftlig fremstilling

Prøvens varighed er 3 timer og 30 minutter. Der gives 24 timers forberedelsestid, og der udleveres et teksthæfte til eksaminanden ved forberedelsestidens begyndelse. Dette teksthæfte må ikke medbringes ved prøven. Ved prøvens begyndelse udleveres et nyt identisk teksthæfte samt opgaveformuleringer. Eksaminanden må som hjælpemiddel alene bruge ordbøger og tekstbehandling, herunder grammatik- og stavekontrol.

Forberedelse

Forberedelsen er begyndt, når eksaminanden får udleveret teksthæftet. Temahæftet indeholder en række forskellige tekster inden for forskellige genrer. Teksterne knytter an til hæftets tema og skal dels anvendes direkte i forbindelse med besvarelsen og dels forberede eksaminanden på den efterfølgende opgavebesvarelse.

Formålet med forberedelsen er at give eksaminanden mulighed for at

- sætte sig ind i temahæftets tekster, herunder at slå ord og udtryk op
- etablere den nødvendige forforståelse i forhold til teksternes indhold og tematik
- blive inspireret til den efterfølgende skriveopgave

Eksaminanden kan vælge at arbejde alene eller sammen med andre i forberedelsestiden.

Prøve

Den efterfølgende dag får eksaminanden udleveret et nyt identisk eksemplar af teksthæftet og de tilhørende opgaveformuleringer. Eksaminanden har mulighed

for at vælge mellem tre opgaveformuleringer. Hver enkelt opgave kan tage direkte udgangspunkt i en eller flere af teksthæftets tekster.

Eksaminanden vælger én af opgaverne, og der skrives i genrerne fortælling, debatindlæg og kommentar.

Et debatindlæg er en skriftlig tekst, som belyser en sag eller et emne fra flere vinkler. Teksten er traditionelt opbygget med en præsentation af emnet, hvorefter der argumenteres for og i mod, således at teksten lægger op til debat om emnet.

En fortælling er en afsluttet enhed og er traditionelt bygget op over skemaet: Orientering, konflikt, konfliktløsning, sammenfatning, afslutning.

En kommentar er traditionelt bygget op over skemaet: Kort referat eller resume for de synspunkter eller den situation, der skal kommenteres, fremsættelse af eget hovedsynspunkt, uddybning af egen personlig mening med begrundelse og argumenter, afrunding.

Bedømmelse

Besvarelsen vurderes af to bedømmere - en beskikket censor og eksaminator. Til hvert opgavesæt udgives en bedømmelsesvejledning, som, sammen med den vejledende karakterbeskrivelse for faget og niveauet, skal danne grundlag for vurderingen. Karakteren fastsættes på baggrund af niveauets fire bedømmelseskriterier. Alle bedømmelseskriterier skal vægtes lige højt. I bilag 1 gives et eksempel på, hvordan et vurderingsskema kan understøtte fokus på, at de fire bedømmelseskriterier indgår i bedømmelsen. Karakterfastsættelse sker ved en konferering mellem censor og eksaminator.

Bedømmelsesvejledningen offentliggøres på UVM's hjemmeside umiddelbart efter prøven er afholdt, hvor den vil være at finde i to uger efter prøveafholdelsen. Derefter flyttes bedømmelsesvejledningen til [Prøvebanken](#).

Den vejledende karakterbeskrivelse findes på side 63 samt på UVM's hjemmeside:

[Fag og læreplaner | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](#)

4.3.2 Skriftlig prøve niveau D

Prøven i skriftlig fremstilling

Prøvens varighed er fire timer. Prøven afholdes på grundlag af et centralt stillet opgavesæt. Der gives 24 timers forberedelsestid, og der udleveres et teksthæfte til eksaminanden ved forberedelsestidens begyndelse. Dette teksthæfte må ikke

medbringes ved prøven. Ved prøvens begyndelse udleveres et nyt identisk teksthæfte med opgaver. Som hjælpemiddel må alene anvendes ordbøger.

Forberedelse

Forberedelsen er begyndt, når eksaminanden får udleveret teksthæftet. Teksthæftet indeholder en række forskellige tekster inden for forskellige genrer. Teksterne knytter an til hæftets tema og skal dels anvendes direkte i forbindelse med besvarelsen og dels forberede eksaminanden på den efterfølgende opgavebesvarelse.

Formålet med forberedelsen er at give eksaminanden mulighed for at

- sætte sig ind i temahæftets tekster, herunder at slå ord og udtryk op
- etablere den nødvendige forforståelse i forhold til teksternes indhold og tematik
- blive inspireret til den efterfølgende skriveopgave

Eksaminanden kan vælge at arbejde alene eller sammen med andre i forberedelsestiden.

Prøve

Den efterfølgende dag får eksaminanden udleveret et nyt identisk eksemplar af teksthæftet, de tilhørende opgaveformuleringer.

Eksaminanden vælger mellem tre opgaveformuleringer. Hver enkelt opgave kan tage direkte udgangspunkt i en eller flere af teksthæftets tekster.

Der skrives i følgende tre genrer: analyse, diskussion og kommentar.

En analyse er en skriftlig sammenhængende tekst, hvor relevante analyse- og fortolkningspunkter behandles. Analysen kan både være af sag- og fiktionstekster.

En diskussion er en tekst, hvor der redegøres for andres synspunkter, og på den baggrund diskuteres og belyses emnet/situationen fra flere sider.

En kommentar er traditionelt bygget op over skemaet: Redegørelse af synspunkter eller den situation, der skal kommenteres, fremsættelse af eget hovedsynspunkt, uddybning af egen personlige mening, hvor forskellige argumenter underbygges og begrundes, afrunding.

Besvarelsen vurderes af to bedømmere - en beskikket censor og eksaminator. Til hvert opgavesæt udgives en bedømmelsesvejledning, som, sammen med den vejledende karakterbeskrivelse for faget og niveauet, skal danne grundlag for vurderingen. Karakteren fastsættes på baggrund af niveauets fem bedømmelseskriterier. Alle bedømmelseskriterier skal vægtes lige højt. I bilag 2 gives et eksempel på, hvordan et vurderingsskema kan understøtte fokus på, at de

fem bedømmelseskriterier indgår i bedømmelsen. Karakterfastsættelse sker ved en konferering mellem censor og eksaminator.

Bedømmelsesvejledningen offentliggøres på UVM's hjemmeside umiddelbart efter prøven er afholdt, hvor den vil være at finde i to uger efter prøveafholdelsen. Derefter flyttes bedømmelsesvejledningen til [Prøvebanken](#).

Den vejledende karakterbeskrivelse findes på side 65 samt på UVM's hjemmeside:

[Fag og læreplaner | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](#)

4.3.3 Mundtlig prøve niveau G

Den mundtlige prøve

Forlægget består af én eller to kortere kendte tekster i forskellige genrer. Eksaminator vælger prøveteksterne ud fra stofindholdet og teksten (teksterne) fordeles ved lodtrækning blandt eksaminanderne. Eksaminanden forbereder et kort oplæg, hvor der gøres rede for tekstens indhold, form og genretræk. Herefter former eksaminationen sig som en faglig samtale om teksten. Forberedelsestiden er 60 minutter, og eksaminationstiden er 30 minutter.

Den mundtlige prøve

Prøven foregår med udgangspunkt i mål og kernestof på niveau G. Det er vigtigt, at eksaminanden kender og forstår de kriterier, der indgår i bedømmelsen. Læreren vælger de kendte tekster, både sagtekster og fiktionstekster, fordelt over genrer, der er arbejdet med i uddannelsestiden.

Eksaminationsgrundlag

Eksaminationsgrundlaget er et *udvalg* af kendte tekster fra undervisningen. Eksaminator vælger de kendte tekster, skønsmæssigt fordelt over stoffet. Læreren skal i sit valg af tekster sikre, at genrerne nævnt i de faglige mål og i kernestoffet indgår i udvalget af tekster, samt at alle tekster har en passende sværhedsgrad. Det vil sige, at eksaminationsgrundlaget skal omfatte sagtekster, lyriske tekster, episke tekster samt blandingsgenre. Det anbefales, at sagtekster er af nyere dato og maksimalt 5 år gamle for at sikre en rimelig grad af aktualitet for målgruppen.

Kendte tekster

Kendte tekster forstås som tekster, der er præsenteret i undervisningen. Nogle tekster kan have dannet grundlag som modeltekst ved analysearbejde, mens andre tekster er mere selvstændigt bearbejdede. Alle tekster skal dog være præsenteret i undervisningen. De kendte tekster skal være egnede som prøvegrundlag. Det

betyder, at hver enkelt tekst skal give eksaminanden mulighed for at demonstrere, i hvilken grad eksaminanden har nået målene.

På G niveau er der mulighed for, at eksaminationsgrundlaget for den enkelte eksaminand består af to kortere tekster. De to tekster, som tilsammen udgør én trækningsmulighed, skal have en sammenhæng således, at eksaminanden på en enkel måde kan kombinere teksterne. Når eksaminationsgrundlaget består af to tekster, skal begge tekster have nogenlunde lige stort fokus under eksaminationen.

Det må ikke være offentliggjort for eksaminanderne før prøven, hvilke kendte tekster læreren har udvalgt til at indgå i eksaminationsgrundlaget.

Eksaminationsgrundlaget skal være censor i hænde mindst 8 dage før prøveafholdelsen. Det anbefales, at censor efter modtagelsen af eksaminationsgrundlaget bekræfter modtagelsen. Hvis censor har bemærkninger til eksaminationsgrundlaget, bør dette ske hurtigst muligt, så eksaminator har mulighed for at foretage eventuelle justeringer.

I eksaminationsgrundlaget bør følgende oplysninger fremgå:

- Antal kursister og teksternes trækningsnummer. Det vil sige, at hvis der er 20 kursister skal der være minimum 23 trækningsnumre.

Ved epik, lyrik og evt. blandingsgenre bør følgende oplysninger være påført:

- Tekstens nummer
- Genre, titel, forfatter samt udgivelsesår

Ved sagprosa og evt. blandingsgenre bør følgende oplysninger være påført:

- Tekstens nummer
- Genre, rubrik, afsender/medie samt dato og år.

Se eksempel på skabelon til eksaminationsgrundlag i bilag 3.

En tekst udgør en trækningsmulighed, og der skal tilvejebringes mindst 3 trækningsmuligheder mere, end der er eksaminander, jf.

Eksamensbekendtgørelsen § 12 stk. 4. Selvom prøven foregår over flere dage, skal alle trækningsmuligheder være til stede på prøvens første dag.

Udtrukne muligheder kan ikke genbruges. En tekst, der bruges to gange, skal derfor forefindes i to selvstændige eksemplarer med hver sit nummer. Det er ikke hensigtsmæssigt, at alle tekster går igen. Kriterierne for gentagelse af tekster er, at kursister, der får en tekst, der er trukket før, ikke kan have fået kendskab til den og dermed være bedre stillet end de andre eksaminander. Det kan derfor ikke anbefales at lade alle tekster gå igen, men nogle tekster kan være oplagte, da de er repræsentative for genren eller på anden måde velvalgte.

Forberedelsen

Formålet med forberedelsen er at give eksaminanden mulighed for at sætte sig ind i den eller de udtrukne tekster, som alle skal have været en del af det forløb, som eksaminanden har fulgt. Eksaminanden skal

- etablere den nødvendige forforståelse og tematik i forhold til teksterne
- inddrage hensigtsmæssige danskfaglige begreber i forbindelse med analysearbejdet
- disponere den mundtlige samtale, herunder et kortere oplæg.

Eksaminanden må under forberedelsen bruge alle hjælpemidler som for eksempel: ordbøger, noter taget i forbindelse med undervisningen og litterære opslagsværker.

Prøve

For at eksaminanden har mulighed for at vise en så selvstændig præstation som muligt, anbefales det, at eksaminanden kun medtager den lodtrukne tekst, påført noter samt noter og evt. disposition udarbejdet i forberedelsestiden ind til selve eksaminationen.

Eksaminanden begynder eksaminationen med at fremlægge sit oplæg, hvor der gøres rede for teksten (teksternes) indhold, form, genretræk samt relevante analyse- og fortolkningspunkter. Herefter former prøven sig som en faglig samtale om den eller de udtrukne tekster. Har eksaminanden trukket to tekster skal begge tekster vægtes ligeligt.

Eksaminator har ansvar for, at der under eksaminationen benyttes et fagligt sprog, og for at spørge ind til den faglige viden, som læreplanen stiller krav om.

Alle bedømmelseskriterierne anvendes ved bedømmelse af præstationen. Eksaminanderne skal før prøven kende bedømmelseskriterierne, så de ved, hvordan deres præstation bliver bedømt.

4.3.4 Mundtlig prøve niveau D

Den mundtlige prøve

Forlægget består af én ukendt tekst på højst 5 normalsider, som vælges af eksaminator og sendes til censor, der godkender dette forud for prøven. Den ukendte tekst tildeles eksaminanden ved lodtrækning. Eksaminanden forbereder et kort oplæg om den tildelte teksts indhold, form og genre, hvorefter eksaminationen former sig som en faglig samtale om teksten. Forberedelsestiden er 60 minutter, og eksaminationstiden er 30 minutter.

Den mundtlige prøve

Prøven foregår med udgangspunkt i mål og kernestof på niveau D.

Læreren vælger de ukendte tekster, både sagtekster og fiktionstekster, fordelt over genrer, der er arbejdet med i uddannelsestiden. Det er vigtigt, at eksaminanden kender og forstår de kriterier, der indgår i bedømmelsen.

Eksaminationsgrundlag

Eksaminationsgrundlaget er ukendte tekster, som læreren vælger. Der tilstræbes en nogenlunde ligelig fordeling mellem fiktionstekster og sagtekster. De ukendte tekster skal være egnede som prøvegrundlag. Det betyder, at hver enkelt tekst skal give eksaminanden mulighed for at demonstrere, i hvilken grad eksaminanden mestrer målene for niveauet. Også længde/varighed og sværhedsgrad skal der tages hensyn til ved valget af de ukendte tekster. Længden må højst være 5 normalsider.

Det vil sige at eksaminationsgrundlaget på D niveau skal omfatte sagtekster, lyriske tekster, episke tekster samt drama.

Det anbefales, at sagtekster er af nyere dato og maksimalt 5 år gamle for at sikre en rimelig grad af aktualitet for målgruppen.

Eksaminationsgrundlaget skal være censor i hænde mindst 8 dage før prøveafholdelsen. Det anbefales, at censor efter modtagelsen af eksaminationsgrundlaget bekræfter modtagelsen. Hvis censor har bemærkninger til eksaminationsgrundlaget, bør dette ske hurtigst muligt, så eksaminator har mulighed for at foretage eventuelle justeringer.

I eksaminationsgrundlaget bør følgende oplysninger fremgå:

- Antal kursister og teksternes trækningsnummer. Det vil sige, at hvis der er 20 kursister skal der være minimum 23 trækningsnumre.

Ved epik, lyrik og drama bør følgende oplysninger være påført:

- Tekstens nummer
- Genre, titel, forfatter samt udgivelsesår

Ved sagprosa bør følgende oplysninger være påført:

- Tekstens nummer
- Genre, rubrik, afsender/medie samt dato og år

Se eksempel på skabelon til eksaminationsgrundlag i bilag 4.

En tekst udgør en trækningsmulighed, og der skal tilvejebringes mindst 3 trækningsmuligheder mere, end der er eksaminander, jf.

Eksamensbekendtgørelsen § 12 stk. 4. Selvom prøven foregår over flere dage, skal alle trækningsmuligheder være til stede på prøvens første dag.

Udtrukne muligheder kan ikke genbruges.

En tekst, der bruges to gange, skal derfor forefindes i to selvstændige eksemplarer med hver sit nummer. Det er ikke hensigtsmæssigt, at alle tekster

går igen. Kriterierne for gentagelse af tekster er, at kursister, der får en tekst, der er trukket før, ikke kan have fået kendskab til den og dermed være bedre stillet end de andre kursister. Det kan derfor ikke anbefales at lade alle tekster gå igen, men nogle tekster kan være oplagte, da de er repræsentative for genren eller på anden måde velvalgte.

Forberedelsen

Formålet med forberedelsen er at give eksaminanden mulighed for at

- sætte sig ind i den ukendte tekst og dens periode
- etablere den nødvendige forforståelse og tematik i forhold til teksten
- inddrage hensigtsmæssige danskfaglige begreber i forbindelse med analysearbejdet
- disponere den mundtlige samtale, herunder et kortere oplæg
- Eksaminanden må benytte alle hjælpemidler som for eksempel: ordbøger, noter taget i forbindelse med undervisningen og litterære opslagsværker.

Prøve

For at eksaminanden har mulighed for at vise en så selvstændig præstation som muligt, anbefales det, at eksaminanden kun medtager den lodtrukne tekst, påført noter samt noter og evt. disposition udarbejdet i forberedelsestiden ind til selve eksaminationen.

Eksaminanden begynder eksaminationen med at fremlægge sit oplæg. I oplægget demonstrerer eksaminanden danskfaglig viden og anvender et danskfagligt begrebsapparat i analyse, fortolkning og perspektivering af teksten. I en efterfølgende faglig samtale mellem lærer og eksaminand om teksten uddyber eksaminanden sine iagttagelser. Eksaminanden er aktiv i samtalen, finder belæg i teksten, forklarer og uddyber faglige iagttagelser, anvender et dansk-fagligt begrebsapparat osv.

Alle bedømmelseskriterierne anvendes ved bedømmelse af præstationen.

Eksaminanderne skal før prøven kende bedømmelseskriterierne, så de ved, hvordan deres præstation bliver bedømt

4.4 Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilken grad eksaminandens præstation opfylder de faglige mål, som er angivet under pkt. 2.1.

4.4.1 De skriftlige prøver niveau G

Den sproglige prøve

Der lægges vægt på eksaminandens viden om og færdigheder i:

- a) retskrivning*
- b) morfologi*
- c) ordklasser*
- d) tegnsætning.*

Der gives én karakter.

2) Prøven i skriftlig fremstilling

Der lægges vægt på, at eksaminanden:

- a) har forstået tekstens indhold*
- b) kan skrive sammenhængende, forståeligt og hensigtsmæssigt i forhold til kommunikationssituationen*
- c) kan svare relevant på opgavespørgsmålet.*

Der gives én karakter.

På niveau G foreligger der 2 skriftlige prøver: den sproglige prøve af 1 times varighed, hvor der lægges vægt på sprogets opbygning og funktion samt sproglig korrekthed.

Prøven i skriftlig fremstilling, der varer 3 timer og 30 minutter, vægtes eksaminandens forståelse af tekstmaterialet og besvarelsen af den stillede opgave. I emnebehandlingen lægges der vægt på eksaminandens evne til at prioritere og strukturere stoffet, så besvarelsen fremtræder sammenhængende og forståeligt i forhold til de stillede krav.

Til hvert opgavesæt i skriftlig fremstilling udgiver ministeriet en bedømmelsesvejledning.

4.4.2 Skriftlig prøve niveau D

Den skriftlige prøve

Der lægges vægt på, at eksaminanden kan skrive sammenhængende og forståeligt om et givet tema.

Der gives én karakter.

Ved den skriftlige prøve lægges der vægt på, at eksaminanden kan udtrykke sig sammenhængende og forståeligt i forhold til de stillede krav; herunder skrive analyserende, diskuterende og kommenterende i overensstemmelse med opgaveformuleringen. Endvidere bedømmes eksaminandens evne til at anvende danskfaglig viden og metoder samt personlige erfaringer og oplevelser i et sikkert og nogenlunde korrekt sprog.

Sproget skal vurderes på sin selvstændighed i forhold til tekstforlægget samt på variation og abstraktionsniveau i ordforrådet. Der skelnes mellem forskellige fejltyper, således at fejltyperne vurderes i forhold til deres betydning for kommunikationen. Som hovedregel gælder, at isolerede lingvistiske fejl ikke er så tungtvejende som mere komplekse tekstlingvistiske fejl.

Til hvert opgavesæt i skriftlig fremstilling udgiver ministeriet en bedømmelsesvejledning.

4.4.3 Mundtlig prøve niveau G

Den mundtlige prøve

Der lægges vægt på, at eksaminanden kan:

- a) formulere sig forståeligt og sammenhængende*
- b) anvende hensigtsmæssige danskfaglige begreber på den eller de tildelte tekster*
- c) foretage og fremlægge analyse og fortolkning*
- d) sammenligne teksterne, hvis der er tale om to*
- e) begrunde synspunkter på en forståelig måde.*

Der gives én karakter.

4.4.4 Mundtlig prøve niveau D

Den mundtlige prøve

Der lægges vægt på, at eksaminanden kan:

- a) demonstrere tekstforståelse*
- b) anvende et fagligt begrebsapparat*
- c) udtrykke sig korrekt, sammenhængende og varieret og med sproglig præcision*
- d) argumentere for egne synspunkter.*

Der gives én karakter.

Ved bedømmelsen af den mundtlige præstation på begge niveauer lægges der vægt på eksaminandens evne til gennem et danskfagligt sprog at analysere, fortolke, inddrage sproglige iagttagelser og strukturere fremstillingen. I bedømmelsen indgår også evnen til at kommunikere sikkert og varieret på dansk. Sprogfærdigheden skal være på et niveau, hvor udtalen er forståelig og accepteret. Eksaminanden skal vise en rimelig sikkerhed i anvendelse af sprogets grammatiske regler, og ordforrådet skal være tilstrækkeligt til, at eksaminanden kan udtrykke sig fagligt præcist og abstrakt om stoffet.

4.5 Vejledende karakterbeskrivelser

Det overordnede princip for brugen af 7-trinsskalaen er, at de enkelte karakterer er udtryk for den givne præstations grad af målopfyldelse. Der er tale om en absolut vurdering i den forstand, at karakteren er udtryk for, i hvilken grad præstationen opfylder de i læreplanen opstillede faglige mål, som er relevante i forhold til den stillede opgave.

Nedenfor præsenteres beskrivelser af udvalgte karakterer for de mundtlige og skriftlige prøver på niveau G og niveau D. Disse karakterbeskrivelser har alene vejledende karakter. Bedømmelserne af de konkrete præstationer skal ske på baggrund af:

- de faglige mål
- bedømmelseskriterierne
- et professionelt, fagligt skøn
- en samlet vurdering

4.5.1 Dansk som andetsprog, niveau G, Skriftlig prøve

Avu: Vejledende karakterbeskrivelse

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.	Den skriftlige fremstilling er som helhed og i de enkelte afsnit forståelig og sammenhængende. Besvarelsen er fyldestgørende i forhold til opgaveformulering og det kommunikative aspekt. Indholdet er relevant og med klart fokus. Sætningsniveauet er præget af sikker og hensigtsmæssig variation. Sproget er forståeligt og med et relevant og varieret ordforråd. Eksaminanden viser stor grad af sikkerhed i syntaks, morfologi, kongruens og retskrivning med fortrinsvis mindre fejl.
7	Karakteren 7 gives for den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.	Den skriftlige fremstilling er som helhed og i de enkelte afsnit overvejende forståeligt og sammenhængende. Besvarelsen er fyldestgørende i forhold til opgaveformulering og det kommunikative aspekt. Indholdet er relevant og med nogenlunde klart fokus. Sætningsniveauet er præget af nogen variation. Sproget er forståeligt, men med nogle tyngende fejl. Eksaminanden viser rimelig sikkerhed i syntaks, morfologi, kongruens og retskrivning. Der optræder en del fejl, hvoraf enkelte kan forstyrre kommunikationen.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
02	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.	Den skriftlige fremstilling er som helhed og i de enkelte afsnit tilstrækkeligt forståelig og sammenhængende. Besvarelsen er meget mangelfuld, men dog tilstrækkelig i forhold til opgaveformulering og det kommunikative aspekt. Indholdet er i nogen grad præget af manglende struktur og fokus. Sproget er præget af tilstrækkelig sikkerhed i syntaks, morfologi, kongruens og retskrivning. Der optræder mange forskellige fejltyper, hvoraf flere kan forstyrre kommunikationen.

4.5.2 Dansk som andetsprog, niveau G, Sproglig prøve

Avu: Vejledende karakterbeskrivelse

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.	Eksaminandens færdigheder i elementær syntaks og retskrivning er fyldestgørende. Eksaminanden har sikker viden om ordklasserne og deres funktion i sætningen og demonstrerer sikkerhed i sproglære, herunder stavning, tegnsætning og morfologi.
7	Karakteren 7 gives for den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.	Eksaminandens færdigheder i elementær syntaks og retskrivning er gode. Eksaminanden har god og rimelig sikker viden om ordklasserne og deres funktion i sætningen og demonstrerer rimelig sikkerhed i sproglære, herunder stavning, tegnsætning og morfologi.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
02	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.	Eksaminandens færdigheder i elementær syntaks og retskrivning er netop acceptabel. Eksaminanden har mangelfuld og usikker viden om ordklasserne og deres funktion i sætningen og demonstrerer overvejende usikkerhed i sproglære, herunder stavning, tegnsætning og morfologi.

4.5.3 Dansk som andetsprog, niveau D, Skriftlig prøve

Avu: Vejledende karakterbeskrivelse

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.	Den skriftlige fremstilling er som helhed og i de enkelte afsnit præget af et overvejende korrekt og sammenhængende sprog samt et relevant og varieret ordforråd. Besvarelsen er fyldestgørende i forhold til opgaveformulering og det kommunikative aspekt. Indholdet er relevant og med klart fokus. Eksaminanden viser stor grad af sikkerhed i syntaks, morfologi, kongruens og retskrivning med fortrinsvis mindre fejl. Der demonstreres en høj grad af kompetencer i at kunne skrive analyserende, diskuterende eller kommenterende.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
7	Karakteren 7 gives for den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.	Den skriftlige fremstilling er som helhed og i de enkelte afsnit præget af et i nogen grad overvejende korrekt og sammenhængende sprog samt et relevant og rimeligt varieret ordforråd. Besvarelsen er rimelig fyldestgørende i forhold til opgaveformulering og det kommunikative aspekt. Indholdet er relevant og med i nogen grad rimeligt fokus. Eksaminanden viser i nogen grad sikkerhed i syntaks, morfologi, kongruens og retskrivning, men dog med en del fejl. Der demonstreres en nogenlunde grad af kompetencer i at kunne skrive analyserende, diskuterende og kommenterende i et overvejende korrekt sprog.
02	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.	Den skriftlige fremstilling er som helhed og i de enkelte afsnit præget af et manglende korrekt og sammenhængende sprog. Besvarelsen er mangelfuld i forhold til opgaveformulering og det kommunikative aspekt, men dog tilstrækkelig. Indholdet er tilstrækkelig relevant, men fokus er flere steder mindre klart. Eksaminanden viser en del usikkerhed i syntaks, morfologi, kongruens og retskrivning. Der optræder mange forskellige fejltyper, hvoraf flere kan være meningsforstyrrende. Der demonstreres usikkerhed i kompetencer i at kunne skrive analyserende, diskuterende og kommenterende i et overvejende korrekt sprog.

4.5.4 Dansk som andetsprog, niveau G, Mundtlig prøve

Avu: Vejledende karakterbeskrivelse

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.	Oplægget er kort, præcist og veldisponeret, og præstationen demonstrerer klart eksaminandens færdigheder i sikkert og selvstændigt at redegøre for tekstens (teksternes) indhold, form, genretræk og med tydeligt fokus. I oplæg og samtale formulerer eksaminanden sig forståeligt og sammenhængende og begrunder sikkert og overbevisende synspunkter på en forståelig måde. Eksaminanden anvender sikkert og selvstændigt hensigtsmæssige danskfaglige begreber på den eller de tildelte tekster.
7	Karakteren 7 gives for den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.	Oplægget er i nogen grad præcist og veldisponeret, og præstationen demonstrerer overvejende godt eksaminandens færdigheder i at redegøre for tekstens (teksternes) indhold, form, genretræk og med et tydeligt fokus. I oplæg og samtale formulerer eksaminanden sig overvejende forståeligt og sammenhængende og begrunder rimelig sikkert synspunkter på en forståelig måde. Eksaminanden anvender rimelig sikkert hensigtsmæssige danskfaglige begreber på den eller de tildelte tekster.
02	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.	Oplægget er i mindre grad sammenhængende, og præstationen demonstrerer eksaminandens færdigheder i at redegøre for tekstens (teksternes) indhold, form, genretræk og med tydeligt fokus som netop tilstrækkelig. I oplæg og samtale formulerer eksaminanden sig usikkert, mindre forståeligt og begrunder usikkert synspunkter. Eksaminanden anvender i begrænset, men netop acceptabelt omfang hensigtsmæssige danskfaglige begreber på den eller de tildelte tekster.

4.5.5 Dansk som andetsprog, niveau D, Mundtlig prøve

Avu: Vejledende karakterbeskrivelse

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.	Oplægget er kort, præcist og veldisponeret, og præstationen demonstrerer klart eksaminandens færdigheder i sikkert og selvstændigt at redegøre for tekstens indhold, form og genre. I oplæg og samtale formulerer eksaminanden sig nuanceret og sammenhængende med en rimelig grad af korrekthed og argumenterer sikkert, overbevisende og sagligt. Eksaminanden anvender sikkert og selvstændigt et danskfagligt begrebsapparat til analyse, fortolkning, vurdering og perspektivering til andre tekster.
7	Karakteren 7 gives for den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.	Oplægget er i nogen grad præcist og veldisponeret, og præstationen demonstrerer overvejende godt eksaminandens færdigheder i at redegøre for tekstens indhold, form og genre. I oplæg og samtale formulerer eksaminanden sig overvejende forståeligt, nuanceret og sammenhængende med rimelig grad af korrekthed og argumenterer godt for sine synspunkter. Eksaminanden anvender rimelig sikkert et danskfagligt begrebsapparat til analyse, fortolkning, vurdering og perspektivering til andre tekster.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
02	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.	Oplægget er i mindre grad sammenhængende, og præstationen demonstrerer usikkert eksaminandens færdigheder i at redegøre for tekstens indhold, form og genre. I oplæg og samtale formulerer eksaminanden sig usikkert, mindre forståeligt og argumenterer mangelfuldt for sine synspunkter. Eksaminanden anvender i begrænset, men netop acceptabelt omfang et danskfagligt begrebsapparat til analyse, fortolkning, vurdering og perspektivering til andre tekster.

5. Paradigmatiske eksempler

Dette afsnit indeholder paradigmatiske eksempler på undervisningsforløb. Eksemplerne er forslag til, hvordan man kan tilrettelægge undervisningen. Dette afsnit skal således opfattes som et inspirationskatalog.

Da de faglige mål er centrale i læreplanen, tager alle eksempler udgangspunkt i disse og kommer med bud på, hvordan læsningen af et givet emne kan bidrage til at opfylde de faglige mål. Det sker ved hjælp af kernestoffet og det supplerende stof, som der også er forslag til.

5.1 Niveau basis

Eksempel	Vejret
Indledende bemærkninger	Der arbejdes etnografisk. Kursisterne arbejder med et afgrænset emne, forbereder arbejdsspørgsmål til emnet, går i felten, skaffer sig information, etablerer kontakter, forbereder et oplæg støttet af et mindre produkt og formidler det mundtligt for holdet.
Faglige mål	Forløbets faglige mål er: • beskrive handlinger, oplevelser og iagttagelser i enkle sætninger med et relevant ordforråd på et forståeligt dansk • skrive korte sammenhængende tekster med et relevant ordforråd • holde oplæg

Eksempel	Vejret
Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof: • mundtlig retorisk praksis • talehandlinger • kommunikation • læsning • ordforråd • skriftlig fremstilling • oplægget og forløbet.

Tilrettelæggelse	Forforståelse Kursisterne laver mindmap over vejret, ser billeder, hører lyde som regnvejr, storm, hører forskellige sange, for eksempel: Det er i dag et vejr: Kim Larsen Netinspiration: TV2 Vejret, DMI – læser vejrudsigter, ser på billeder indsendt af seere Ordforråd: Kursisterne arbejder kvantitativt og kvalitativt med ord om vejr fundet på nettet og i aviser Faste udtryk: Finder faste udtryk om vejr på Dansk Sprognævns hjemmeside – som for eksempel ”bede om godt vejr”, ”ikke et vejr at jage en hund ud i” osv. Udtrykkene forklares Ordklasser: Kursisterne får vejrudsigter fra en avis fra en uge og skal gruppere navneord, udsagnsord, tillægsord. Hvilken ordklasse er dominerende, hvorfor og hvilke ordklasse er den mest informationsbærende ordklasse? (Kan afgøres ud fra en tekst, hvor først alle tillægsord er udeladt, derefter udelades kun udsagnsord og til sidst udelades kun navneord) Morfologi: Arbejder med sammensatte ord fundet i vejrudsigter som: regnvejr, solskinsvejr, tågedis osv. Dictogloss: En kort vejrudsigst læses højt to gange i almindeligt læsetempo, kursisterne tager stikord og arbejder sammen om at rekonstruere en paralleltekst Grafiske modeller/symboler: Symbolerne fra vejrudsigter samles og forklares Beskrivelse Kursisterne laver en beskrivelse af gårdsdagens vejr Iagttagelse Kursisterne sendes ud i felten for at iagttage vejr og påklædning, skriver stikord ned, kommer tilbage og i fællesskab samles iagttagelserne Interview Kursisterne laver 3 interviews, som skal bruges til en enquete (Flere personer stilles det samme spørgsmål). Enqueten indeholder et foto af den, der udtaler sig, navn, alder, erhverv. Spørgsmål: Hvilket vejr kan du bedst lide og hvorfor? Foto Kursisterne tage vejrbilleder som en vandpyt, regndråber, dug eller panoramabilleder osv. Skriftlig fremstilling
------------------	--

Eksempel	Vejret
	Til hvert billede skrives en undertekst Oplæg Kursisterne fremlægger produkterne for holdet (enqueten og billedserien med undertekster)
Materialer	Til forløbet er anvendt følgende materialer: Det er i dag et vejr: Kim Larsen Lydoptagelser af vejrlyde Aviser Netmateriale Hjælpemidler: Digitalkamera eller mobiltelefon
Evaluering	1. Kursisterne evaluerer hinanden, og de skal fremhæve positive forhold inden for: det færdige produkt, fremlæggelsen, fremtoning 2. Individuel evaluering i et kompas inddelt i 4 felter. Hvor tilfreds er du fra 1-10 med: arbejdet med produktet, produktet, fremlæggelse af produktet, fremtoning under fremlæggelse 3. Hvad vil du gøre anderledes næste gang?

5.2 Niveau G

Eksempel	Et overraskende møde
Indledende bemærkninger	Forløb på niveau G. Omfang 4-8 timer. Kursisterne skal producere et personligt brev til en nær ven eller et familiemedlem. I forløbet indgår modeltekster og responsarbejde som en vigtig forudsætning for kursisterne skriftlige slutprodukt. I grupper diskuterer kursisterne med udgangspunkt i egne erfaringer og modeltekster hvilke genrekarakteristika der gør sig gældende for et personligt brev. Herefter skal kursisten individuelt tænke over en oplevelse der har medført et overraskende møde. I denne fase tager kursisten stikord til sin historie, således at den efterfølgende mundtligt kan fremlægges for resten af gruppen. Kursisterne vælger parvis en historie og tager hul på skriveprocessen med sproglig opmærksomhed på at fortælle, beskrive, forklare, reflektere og argumentere. Kursisterne fremlægger parvis deres opgaver og responsarbejdet inddrages Kursisterne skriver teksten igen med baggrund i de forbedringer, som responsarbejdet afstedkom
Faglige mål	Forløbets faglige mål er, at kursisten kan • udlede og fastholde sammenhæng og følge op med kommentarer og spørgsmål i samtale • begrunde egne synspunkter på en forståelig måde • sætte fokus på relevante træk i teksten • skrive sammenhængende og forståeligt om fantasi, følelser, tanker, erfaringer, viden og mening i en genre, der passer til situationen • anvende færdigheder i elementær syntaks og retskrivning • skrive i et enkelt og sammenhængende sprog med fokus på at modtage og give respons • kunne udtrykke sig klart og relevant i mundtlig og skriftlig kommunikation på enkelt niveau

Eksempel	Et overraskende møde
Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof: • argumentationsteknikker • sproglig korrekthed, forståelighed og sammenhæng i tale og skrift • læseteknikker, læsestrategier, notatteknik og ordforråd • skriftsprog, herunder komposition, sammenhæng og modtagerbevidsthed • sproglære, referat, resumé, fortælling og kommentar • modeltekster for kursistens skrivning
Tilrettelæggelse	I forløbet arbejdes der efter sprogpædagogiske principper, hvor de fire færdigheder lytte, tale, læse og skrive inddrages i arbejdsprocessen. Arbejdsformerne er overvejende par- og gruppearbejde med lejlighedsvist individuelt arbejde. Førstnævnte arbejdsformer giver mulighed for • skriftligt arbejde • kursistoplæg • aktiviteter • it • samspil med andre fag
Materialer	
Evaluerings	Fælles mundtlig evaluering af forløbet

5.3 Niveau F

Eksempel	Portrættet
Indledende bemærkninger	Forløb på niveau F. Omfang: 12 - 24 timer. Der er særligt fokus på forskellige typer af personbeskrivelser. Kursisterne skal producere personbeskrivelser både skriftligt og mundtligt afhængigt af modtager og situation. Læste tekster bruges til dels som modeltekster og inspiration til dialog og debat. Der anvendes respons i arbejdet.

Eksempel	Portrættet
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten kan • arbejde med læsning og skrivning i et tæt sammenspil, hvor teksten fungerer som modeltekster for kursistens skrivning • skrive i en genre, der passer til situationen med fokus på opbygning, sammenhæng og disponering • arbejde med syntaks, retskrivning og sætningsanalyse • skrive med henblik på udvikling af personlig stil • læse og forstå autentiske sag- og fiktionstekster • anvende passende analyseredskaber til forskellige tekstgenrer • sætte fokus på relevante træk i teksten • have viden om teksters sammenhænge med deres sociokulturelle kontekst
Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof: • skrevne teksters opbygning, sammenhæng og disponering samt sprogbrug og stil • procesorienterede skriveforløb med inddragelse af modeltekster • retskrivning, grammatik og syntaks • mundtlige fremlæggelser med fokus på retoriske virkemidler • et udvalg af nyere og ældre dansk og oversat litteratur samt sagtekster • danskfaglige begreber til analyse - personkarakteristik • sammenligning af tekster skrevet i forskellige sociokulturelle kontekster • kulturelle koder Der arbejdes med direkte, indirekte, indre og ydre personkarakteristik, billedbeskrivelse, genrer, portræt og selvportræt, ordforråd – herunder adjektiver og medbetydning.

Tilrettelæggelse	Der arbejdes efter sprogpædagogiske principper, hvor de fire færdigheder lytte, tale, læse og skrive anvendes i arbejdet med funktionelle helheder. Det følgende er lærerforslag, men forløbet bør bygge på en kombination af lærerforberedte aktiviteter og kursisternes egne ideer og forslag til, hvad der vil være relevant at arbejde med. Holdet udarbejder en liste med relevant ordforråd Forforståelse: Holdet diskuterer, hvordan man traditionelt beskriver sig selv og andre i forskellige situationer. Hvilke virkemidler bruger vi afhængigt af situation og modtager. Nøgleord og begreber noteres. Der arbejdes videre med ideer om, hvordan klassen skal arbejde og fremlægge resultatet af arbejdet. Ideer til tilrettelæggelse afhængigt af, hvordan holdet vinkler arbejdet: Mundtligt: Læreren fortæller en kort personlig historie – et selvportræt – fra barndomstiden. Kursisterne giver respons på historien (se afsnittet om respons). Historien fortælles igen med indarbejdede forbedringer. Kursister forbereder lignende oplæg, der forbedres ved respons. Læsning: Segmentanalyse Kursisterne læser og vurderer sprog og virkemidler i forskellige modeltekster med fokus på personbeskrivelse Hvad siger officielle papirer om en person? Holdet kan for eksempel læse uddrag af Maje Lee Langvads bog ”Find Holger Danske”, hvor hendes to dåbsattester og andre officielle papirer er afbilledet. Skriftligt: Brainstorm, kategorisering og medbetydning af adjektiver, der beskriver egenskaber eller udseende. Skriftlige bud på personbeskrivelser med mange adjektiver. Ydre og indre personbeskrivelse. Brainstorm på nationaliteters særpræg eller fordomme om særpræg. Beskriv forskellige nationaliteter. Objektiv/subjektiv beskrivelse med politirapport/datingprofiler som forbillede. Subjektivt selvportræt med erindringer som forbillede. Biodigt: Personkarakteristik efter skabelon
------------------	---

Eksempel	Portrættet Interview Hurtigskrivning om personer Dictogloss med personbeskrivelser Klasseblad med samling af personportrætter ”Kan du gætte hvem jeg er?” Skema med personlige oplysninger. Holdet gætter, hvem der er hvem. Skriftligt arbejde, bortset fra hurtigskrivning, skrives på PC, hvis det er muligt af hensyn til redigering og offentlig fremvisning via kanon. Udadvendte aktiviteter: Besøg naboer eller andre personer og skriv et portræt ud fra bestemte kriterier. Biografbesøg og personkarakteristik. Tv-program: Kender du typen, http://www.dr.dk/DR1/Kenderdutyten
Materialer	Efterlysninger fra for eksempel http://www.politi.dk/Koebenhavn/da/hjalppolitiet/efterlysninger/ Datingprofiler fra f.eks. http://www.soulmate.dk/ eller dagblade. Ældre erindringer. F.eks. Strømstad, Poul: Københavnerne Fortæller. Københavns Magistrats 3. afdeling. 1972 eller Horsdal, Marianne: Livets Fortællinger, Borgen 1999 Lee Langvad, Maja: Find Holger Danske
Evaluering	Fælles mundtlig evaluering af forløbet. Evt. spørgeskema.

5.4 Niveau E

Eksempel	Bæredygtighed
Indledende bemærkninger	Niveau E 8- 10 timer En del af arbejdet forventes udført uden for skoletiden Kursisterne søger informationer om adfærd på skolen med hensyn til bæredygtighed. De undersøger muligheder for at forbedre bæredygtigheden ved at studere forskellige hjemmesider og skriftligt informationsmateriale. Læste tekster indgår som modeltekster. De skriver læserbreve og tekster til en kampagne, der skal bevidstgøre personale og medkursister om mere miljørigtig adfærd. Der anvendes respons i arbejdet.
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten kan • uddrage informationer af forskellige informationskilder med hensigtsmæssige søgemetoder og læseteknikker • skrive i en genre, der passer til situationen og med fokus på kohærens og kohæsion • arbejde med syntaks, retskrivning og sætningsanalyse på et forholdsvis sikkert niveau • give og modtage respons i samarbejde med andre
Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof: • nyhedsgenrer og deres funktion • kritisk og hensigtsmæssig informationssøgning • muligheder og barrierer i forhold til succesfuld kommunikation i forskellige sociokulturelle kontekster, mundtligt og skriftligt Forforståelse: Hvad ved vi? Hvad vil vi gerne have at vide? Hvilket produkt vil vi fremstille? Indledende brainstorming for ideer til arbejdsområder. Ovenstående er lærerforslag, men forløbet bør bygge på kursisternes egne ideer og forslag til, hvad der vil være relevant at arbejde med på deres institution. Holdet udarbejder en liste med relevant ordforråd Det øvrige arbejde tænkes uddelegeret til grupper.

Eksempel	Bæredygtighed
Tilrettelæggelse	Didaktiske principper: Fokus på forforståelse og førfagligt sprog i forbindelse med udvidelse af det danskfaglige ordforråd. Selvstændigt arbejde med det faglige stof. Udadvendte aktiviteter med fokus på sprog og indhold. • arbejdsformer: Kursistinterviews af skolens personale og kursister • skriftligt arbejde: Nogle kursister udarbejder informationsmateriale med råd til at forbedre skolens miljøadfærd. Andre skriver læserbreve. • aktiviteter: Kursisterne iagttager og beskriver, hvorledes skolen administrerer bæredygtighed på forskellige områder: papirsortering, affald, elforbrug, opvarmning, rengøring. De fremstiller og udstiller plancher. • it: Kursisterne finder relevante oplysninger på internettet om bæredygtig adfærd. • samspil med andre fag: naturfag, matematik
Materialer	Hjemmesider, for eksempel http://www.eco-info.dk , http://www.noah.dk , http://www.ecoweb.dk , http://www.nrgi.dk , samt informationsmateriale fra offentlige myndigheder eller græsrodsbevægelser, artikler og læserbreve fra aviser,
Evaluering	Forslag til evalueringsformer; Holdet inviterer repræsentanter for skolens personale (pedel-, kantine-, kontor-, lærerpersonale) til at diskutere plancher og andet informationsmateriale og give forslag til forbedringer.

5.5 Niveau D

Eksempel 1	Identitet i historisk belysning
Indledende bemærkninger	D-niveau. Omfang ca. 12 dobbelttimer. Ekstra tid, hvis der inddrages 'ud-af-huset-'aktiviteter. Arbejdet med de skriftlige opgaver: 1-2 timer i værkstedet pr. opgave til omskrivning Fokus: menneskets mørke sider, slægt, individ, arv, miljø Teksterne og begreberne belyses historisk.

Eksempel 1	Identitet i historisk belysning
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten • Læser ældre og nyere fiktionstekster med forståelse, indlevelse og kritisk sans. Teksterne repræsenterer forskellige genrer, og der er både danske og udenlandske eksempler. • Anvender danskfagligt begrebsapparat til analyse, fortolkning, vurdering og perspektivering af nyere og ældre fiktionstekster • Træner i at skrive analyserende, diskuterende og kommenterende om de læste tekster • Konsoliderer sin grammatiske viden i arbejdet med sproglig korrekthed og sproglig karakteristik af tekster. • Arbejder med temaet "Identitet" i historisk belysning. • Arbejder med mundtlig fremlæggelse af tekstanalyser.

Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof: • ”Et udvalg af dansk og oversat litteratur i genrerne epik og lyrik efter 1870 • Danskfaglige begreber til analyse, fortolkning, vurdering og perspektivering af tekster • Genreskrivning, sprogbrug, stil, retskrivning, grammatik og syntaks • Fluency og sproglig korrekthed i skrift og tale” Evt. supplerende tekst: HC Andersen: Den grimme Ælling Følgende emner og problemstillinger Forforståelse: fælles diskussion af begrebet identitet. Mindmap med relevante begreber. Ordliste med relevant ordforråd. Kort individuel skrivning med indkredsning af nøglebegreber. Dette arbejde gentages efter behov, når en ny vinkel inddrages. Kong Lindorm og Jeg civiliserer mig: Forholdet mellem det menneskelige og det dyriske fremanalyseres. Kursistoplæg om Folkeeventyret som genre. Og om Kirsten Hamman. Gruppedrøftelse som oplæg til skriftlig opgave: Hvilken rolle spiller tiden for teksternes udformning og budskab? Ørneflugt og Kongesøn læses og sammenlignes med henblik på arv/miljø-diskussionen. Kursistoplæg om Henrik Pontoppidan og Peter Seeberg. Skriftligt: kursistens eget syn på betydningen af arv og miljø for identiteten. Nilus og Hillelil, Rousseaus Bekendelser og de to Rifbjerg-digte læses med fokus på slægt/individ-problematikken. Gruppediskussion: Kan der gives en historisk begrundelse for udvikling fra slægtsstyrede til individstyrede personlighedstyper? Hver gruppe forbereder et mundtligt oplæg. Synspunkterne diskuteres i plenum. Kursistoplæg om riddervisen, om Rifbjerg og om Rousseau. Tværgående Jeg civiliserer mig om morgenen og Bekendelser: Karakteriser de to ”bekendere” ud fra en analyse af deres sprogbrug? Hvad siger sproget om den talendes sociokulturelle tilhørsforhold, tid, klasse, uddannelse. Gruppearbejde som forberedelse af skriftlig opgave. Laurent Cantet: Klassen: Identitet i et flerkulturelt samfund. Hvilken rolle spiller det for den personlige identitet at være vokset op med et andet modersmål og en anden
---------	---

Eksempel 1	Identitet i historisk belysning
	kulturbaggrund end majoritetens? Diskussion af film og inddragelse af kursisternes egne erfaringer. Opsamling Stine Mie Kristiansen: at vælge sig selv (artikel fra Århus Stiftstidende, der kort og enkelt forklarer Kierkegaards filosofi om at vælge sig selv) Kierkegaards begreb om at vælge sig selv indgår i et kort gruppearbejde som model for at karakterisere samtlige læste tekster. Kursisterne fremlægger deres resultater og diskuterer dem i plenum.

Eksempel 1	Identitet i historisk belysning
Tilrettelæggelse	Didaktiske principper: læsning og samtale om tekster. Kursisten træner tekstanalyse og genrekendskab. Der arbejdes med forforståelse og førfagligt sprog i forbindelse med udvidelse af det danskfaglige ordforråd. De fire færdigheder lytte, læse, tale og skrive anvendes systematisk i arbejdet med funktionelle helheder. Der lægges vægt på selvstændigt arbejde med det faglige stof. Arbejdsformer: fokus på det mundtlige oplæg, fokus på diskussionsteknikker, kursisterne træner i at lytte til andres synspunkter, besvare dem med respekt, fremlægge egne synspunkter klart, inddrage kropssprog, gambits, osv.) Kursisterne arbejder selvstændigt med stoffet, læreren er tilrettelægger og vejleder. Klasseundervisning, gruppearbejde, kursistoplæg til formidling af viden, og som oplæg til diskussion, (fokus på det mundtlige oplæg) Skriftligt arbejde: forslag: opgave1: Hvilken rolle spiller tiden for teksternes udformning og budskab? (Kong Lindorm og Jeg civiliserer mig) Opgave 2: Kursistens eget syn på betydningen af arv og miljø for identiteten. Opgave 3: Karakteriser de to ”bekendere” ud fra en analyse af deres sprogbrug? Hvad siger sproget om den talendes sociokulturelle tilhørsforhold, tid, klasse, uddannelse (Bekendelse og Jeg civiliserer mig) Kursistoplæg: om genrer og forfattere. Desuden om resultater af analyser og fortolkninger udarbejdet i grupper. Alle kursister skal have udført mindst et mundtligt oplæg i forløbet. Aktiviteter: besøg på Kvindemuseets udstilling om rollemodeller. (Århus)Biografbesøg/dvd: Laurent Cantet: Klassen (entre les murs) It: Kursisterne søger informationer om forfattere og genrer med henblik på mundtlige oplæg. Samspil med andre fag: evt. psykologi eller historie

Eksempel 1	Identitet i historisk belysning
Materialer	Korte tekster med analytiske udfordringer. For eksempel følgende Folkeeventyr: Kong Lindorm Digt: Kirsten Hamman: Jeg civiliserer mig om morgenen (Mellem tænderne 1993) Novelle: Henrik Pontoppidan: Ørneflugt (1894) Novelle: Peter Seeberg: Kongesøn (Halvdelen af natten 1997) Folkeviser: Nilus og Hillelil Filosofi: JJ Rousseau: af Bekendelser (indledningen, 1765) Digte: Klaus Rifbjerg: Foster, Fødsel (Under vejr med mig selv 1956) Film: Laurent Cantet: Klassen (2008) Opsamling: Avisartikel: Stine Mie Kristiansen: at vælge sig selv (artikel, der kort forklarer Kierkegaards filosofi om at vælge sig selv).
Evaluering	Forslag til evalueringsformer: afhængig af tidspunkt på året: samtale med kursister enkeltvis om standpunkt i forhold til eksamen, vejledende karakter for skriftlig opgave

5.6 Niveau D

Eksempel 1	Modalverber
Indledende bemærkninger	Lille forløb om modalverber og imperativer. Niveau: D Fokus: Kursisterne lærer at udtrykke sig relevant i forhold til situationen: bede om, give ordrer, udtrykke kritik, give forslag Omfang: 4 timer, hjemmearbejde.
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten - Lærer at forholde sig bevidst til egen sprogbrug i forskellige sociokulturelle kontekster - Lærer at foretage nuancerede valg i forhold til klar og respektfuld kommunikation: mundtlig og skriftlig

Eksempel 1	Modalverber
Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof: • Dansk litteratur i genrerne epik, lyrik og drama efter 1870 • Sproglig karakteristik af tekster • Genreskrivning, sprogbrug, stil, retskrivning, grammatik og syntaks • Muligheder og barrierer i forhold til succesfuld kommunikation i forskellige uformelle og formelle sociokulturelle kontekster, både mundtligt og skriftligt Kursisterne sætter sig ind i modelverbernes og imperativernes grammatik og anvendelse. De laver mundtlige og skriftlige øvelser. Kursisterne læser tekster, hvor imperativer og modalverber spiller en væsentlig rolle for tekstens udsagn. For eksempel de nævnte. De arbejder med ordforrådsøvelser med gambitter og metoder til at skærpe eller mildne udsagnet (fx gerne, helst, hvis det er muligt, nok, så, omgående, spørgeform, brug af datid) Skriftlig øvelse: skriv dialogen mellem ham og hende i "En stol for lidt" i replikker. Hver replik skal indeholde mindst en imperativ eller et modalverb. Opfør dialogen som rollespil. Diskuter virkningen. Tilføj gambitter, der udtrykker høflighed og respekt, og opfør dialogen igen. Diskuter forskellen..
Tilrettelæggelse	arbejdsformer: grammatikgennemgang, mundtlige og skriftlige øvelser i grupper og som klasseundervisning. Skriftligt arbejde: replikskrivning ud fra litterært forlæg Aktiviteter: dramatisering, rollespil

Eksempel 1	Modalverber
Materialer	En grammatik og en øvebog på et ret højt niveau for eksempel nævnte. Tekster med hyppig brug af modalverber og imperativer. For eksempel nævnte. Fx Grammatikken, håndbog i dansk grammatik for udlændinge (Fischer-Hansen og Kledal) s. 146-56 om modalverber Øvelser i Slut-finale (samme forfattere) Tekster med modalverber: Uddrag af Politikens leder 23.1.09, Uffe Hardsers digt Tag ordet (1984) Helle Helle: En stol for lidt (1996)
Evaluering	Rollespil og kursisternes vurdering af eget og andres rollespil

5.7 Anvendelsesorienteret undervisning

På VUC- centrene er der i disse år fokus på det anvendelsesorienterede aspekt i undervisningen, herunder også på avu. Det handler om at inddrage det omkringliggende nærmiljø i den daglige undervisning og sætte fokus på aktuelle problemstillinger i et motiverende læringsmiljø med nye og spændende udfordringer.

Nedenfor er der et par paradigmatiskke eksempler på, hvordan det anvendelsesorienterede aspekt kan inddrages i undervisningen i dansk som andetsprog niveau G.

Formålet med undervisningen er at styrke kursistens kommunikative, sproglige og interkulturelle kompetencer. Kursisten skal udvikle sproglig bevidsthed og strategisk kompetence i forhold til sprogtilegnelse og læring.

Indholdsmæssigt vil der være fokus på det interkulturelle aspekt, hvor arbejdet med forskellige tekstgenrer i sociokulturelle kontekster sættes ind i en interkulturel ramme. Det betyder, at når der arbejdes med de forskellige tekster rent sprogligt, så vil kulturaspektet indgå som en integreret del af dette arbejde.

Eksempel 1

Emne: At møde en fremmed kultur

Omfang ca. 8 - 10 timer

Faglige mål

Læreplanens følgende faglige mål vil være dækket ind gennem undervisningsforløbet:

- læse og forstå enkle, autentiske sag-og fiktionstekster
- sætte fokus på relevante træk i teksten
- anvende hensigtsmæssige danskfaglige redskaber til analyse af forskellige tekstgenrer
- sammenligne og diskutere teksters indhold, form, temaer og kontekst
- fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af relevante studieteknikker
- have indsigt i sprog som identitetsskabende faktor
- kunne udtrykke sig om sammenhænge mellem sprog og oplevelse af identitet

Læringsmål

Undervisningsforløbets emne og aktiviteter lægger op til følgende konkrete sproglige og sociokulturelle læringsmål for kursisten:

- at kunne fokusere på relevante sproglige og kulturelle træk i en tekst
- at kunne fokusere på relevante ord og udtryk i en tekst, der repræsenterer kulturelementer og som kursisten kender og evt. kan identificere sig med
- at kunne genkende og udtrykke sig om sammenhæng mellem sprog og kultur
- at kunne udtrykke sig om sammenhænge mellem sprog og oplevelse af identitet

Kernestof

Undervisningsforløbets emne og forskellige aktiviteter vil inddrage følgende områder fra læreplanens kernestof og supplerende stof:

- kommunikation, talehandlinger og modtagerbevidsthed
- læseteknikker, læsestrategier, notatteknik og ordforråd
- et udvalg af dansk og oversat litteratur i genrerne lyrik, epik samt blandingsgenrer
- danskfaglige begreber til analyse, fortolkning og perspektivering af tekster
- enkle teorier om sprog som identitetsskabende faktor
- enkel analyse af mundtlige og skriftlige kommunikationssituationer i sociokulturelle sammenhænge

Supplerende stof

Det supplerende stof skal perspektivere og uddybe kernestoffet samt udvide kursistens faglige horisont. Det supplerende stof kan understøtte det anvendelsesorienterede stof i undervisningen. Her tænkes på udadvendte aktiviteter, hvor kursisterne møder forskellige kulturer, hvor dansk og fremmed kulturer inspirerer og supplerer hinanden. Fx flerkulturelle arrangementer med fælles spising og underholdning.

Tilrettelæggelse

Undervisningsforløbet "At møde en fremmed kultur" indledes med en tekst, der handler om mødet med en fremmed kultur.

Teksten kan bruges på flere måder:

1. aktivitet

- Hele teksten læses af kursisterne, hvor der arbejdes med forforståelse af tekstens sproglige indhold eller

2. aktivitet

- Læreren læser det meste af teksten højt, men udelader slutningen
- Kursisterne diskuterer parvis eller i grupper, hvad slutningen kan være
- Kursisterne gøres bekendt med tekstens slutning.

3. aktivitet

Tekstens slutning drøftes i plenum og der arbejdes med kulturelle forskelle dansk/grønlandsk i teksten med fokus på relevante træk i teksten.

4. aktivitet

Kursisterne bidrager med lignende mundtlige korte fortællinger fra deres egen kultur, hvor kulturbegrebet står i skarp kontrast til dansk kultur.

5. aktivitet:

Kursisterne finder enkle og klare definitioner på begrebet 'kultur' på internettet.

6. aktivitet:

Der arbejdes mundtligt og skriftligt med et fælles ordforråd, der definerer begrebet kultur.

7. aktivitet:

Der arbejdes med enkle sag- og fiktionstekster ud fra kursisternes definerede kulturelle forståelsesramme. Det kan være traditioner, adfærdsmønstre, familiemønstre, opdragelse i hjem og på institution, mad, indkøbsvaner, erhverv, religion, hvor kursisterne kan identificere sig med det kulturelle aspekt ved sprogligt at give udtryk for egen identitet.

I arbejdet med disse tekster fokuseres der på sproget, og på hvilken måde sproget er med til at sende kulturelle signalværdier fx holde/fejre jul/ramadan, tage på ferie, tage på pilgrimsrejse, faste, holde bryllup, at tage uddannelse etc.

I de forskellige aktiviteter arbejdes der med varierede, men for aktiviteten relevante arbejdsformer med fokus på det sproglige og kulturelle aspekt. I arbejdet med sproget fokuseres der på kursisternes stilladsering af det danske sprog, hvor kursisterne hjælper hinanden i den sproglige proces, dvs. de hjælper hinanden med at opbygge et relevant ordforråd, grammatisk struktur og automatisering af talemåder/vendinger.

8. Aktivitet

Faser i tekstlæsningen:

Før læsning af teksten

- Aktivere kursisternes forhåndsviden om tekstens indhold
- Fastlægge tekstens genre
- Arbejde med forventninger til tekstens indhold/budskab ud fra overskriften

Under læsning af teksten

- Opfølgning på kursisternes forudsigelser – forudsigelser undervejs i tekstlæsningen
- Arbejde med ordforråd – til at forstå teksten – til at tale om teksten – til at tale om tekstens emne – til at tale om genre – tekstens centrale ordforråd
- Arbejde med analyse af teksten
- Arbejde med tekstens form og struktur

Efter læsning af teksten

- Diskussion af personer, temaer, budskab
- Arbejde med forståelse og fortolkning af teksten.

Evaluerings

I en logbog skrives svar til følgende spørgsmål:

- Hvad har jeg lært rent sprogligt og kulturelt ved de forskellige aktiviteter?
- I hvilket omfang har jeg lært de opstillede sproglige og sociokulturelle læringsmål?

Svarene danner udgangspunkt for en evaluerende samtale med læreren.

Tekst:

En dansk børnehaveleder i Grønland:

En ung mor, Marianne, skulle hente sin lille 4 1/2 årige søn, Pavia. Da de skulle gå, ville Pavia ikke med; han ville have, at moren også skulle blive. Han stampede i jorden og var en rigtig strid unge. De fleste forældre kender sikkert situationen. På den ene side vil man gerne af sted med en hylende og umulig unge. Så Pavias mor gjorde, hvad sikkert mange har gjort før hende. Hun vendte sig om og begyndte at gå, idet hun sagde: ”Nu går jeg, Pavia, så må du selv om det!”. Hun følte sig uden tvivl sikker på, at Pavia så ville komme med ganske af sig selv.

Men hvad skete så? Jo, Pavia samlede en lille sten op fra jorden og kastede den efter sin mor, som han ramte i ryggen. Nå, tænkte min ven, børnehavelederen, nu sker der noget. Nu går det vist galt for Pavia. Men næh nej, Marianne vendte sig om mod Pavia. Løb hen til ham med et stort smil og udbredte arme, mens hun sagde: ”Næh, Pavia, hvor er du dygtig! Så langt, i første kast! Det må vi hjem og fortælle far. Du kan tro han bliver stolt og glad!” Idyllen var genoprettet, og Marianne og Pavia gik glade hjem til deres far for at fortælle om Pavias flotte bedrift.

Kommentar: Marianne tilhører en kultur, hvor jagt er overordentlig betydningsfuld, og hvor en lille drengs første jagtbytte fejres som en af de store mærkedage. Derfor er al træning i jagt – i dette at ramme et bytte – af betydning. Også hvis det er moren, der rammes af en lille sten kastet af hendes egen søn.

Eksempel 2

Emne: Hvad er jeg optaget af lige nu?

Formålet med undervisningsforløbet er at styrke kursistens kommunikative, sproglige og interkulturelle kompetencer. Kursisten skal udvikle sproglig bevidsthed og strategisk kompetence i forhold til sprogtilegnelse og læring. Indholdsmæssigt er der fokus på genren 'debatindlæg', hvor kursisten skal lære at fremlægge og argumentere for sine egne synspunkter omkring et aktuelt emne i et offentligt medie. Genren lægger op til, at kursisten skal starte en debat om et emne, som vedkommende er optaget af. Således lægger undervisningsforløbet op til at udvikle kursistens dansksproglige forudsætninger for at skabe og deltage i offentlige debatter i hverdagen.

Der arbejdes med egne erfaringer, viden om et bestemt emne, som kursisten er optaget af lige nu (autenticitet). I forløbet skal der arbejdes med mundtlig og skriftlig kommunikation, hvor eksempler på tekster fra debatter inddrages, samt modeltekster i forbindelse med kursistens skriftlige arbejde. I mundtlig kommunikation trænes afholdelse af korte debatindlæg. I forbindelse med tekstlæsning inddrages enkle, autentiske sag- og fiktionstekster.

Omfang: 10 – 12 timer

Faglige mål

Forløbets faglige mål er, at kursisten kan

- læse og forstå enkle, autentiske sag- og fiktionstekster
- sætte fokus på relevante træk i teksten
- skrive sammenhængende og forståeligt om fantasi, følelser, tanker, erfaringer, viden og mening i en genre, der passer til situationen
- anvende færdigheder i elementær syntaks og retskrivning
- skrive i et enkelt og sammenhængende sprog med fokus på at modtage og give respons
- holde korte oplæg med tydeligt fokus
- begrunde egne synspunkter på en forståelig måde
- udlede og fastholde sammenhæng og følge op med kommentarer og spørgsmål i samtale
- kunne udtrykke sig klart og relevant i mundtlig og skriftlig kommunikation på et enkelt niveau

Læringsmål

Læreren skal formulere konkrete læringsmål for undervisningens indhold

- kursisten skal kunne læse og forstå enkle, autentiske sag- og fiktionstekster, der handler om kursistens valgte emne (Hvad er jeg optaget af nu?)
- kursisten skal lære genren at kende ved at læse og finde typiske træk for genren i en tekst, der er et eksempel på et debatindlæg (argumentation)
- kursisten skal lære at holde et kort indlæg i en debat på holdet samt deltage i den efterfølgende diskussion om det valgte emne
- kursisten skal lære at planlægge og skrive et debatindlæg

Kernestof

Forløbet inddrager følgende kernestofområder, men fokus er på 'kommunikationsformer i massemedier og elektroniske medier':

- kommunikation, talehandlinger og modtagerbevidsthed
- udtale, prosodi, automatisering, fluency og kropssprog
- argumentationsteknikker
- læseteknikker, læsestrategier, notatteknik og ordforråd
- et udvalg af dansk og oversat litteratur i genrerne lyrik, epik samt blandingsgenrer
- kommunikationsformer i massemedier og elektroniske medier
- hensigtsmæssig og kritisk informationssøgning
- skriftsprog, herunder komposition, sammenhæng og modtagerbevidsthed
- sproglære, referat, resumé, fortælling og kommentar
- modeltekster for kursistens skrivning
- sociokulturelle normer for fastholdelse af samtale i uformelle situationer

Supplerende stof

Arbejdet med genren 'debatindlæg' sættes ind i en praksis og anvendelsesorienteret sammenhæng med varierede aktiviteter. Debatindlæg og læserbreve fra lokale aviser kan inddrages i undervisningsforløbet. Relevante personer i forhold til emnerne inviteres til at holde korte debatindlæg på holdet. Fx lokalpolitikere, medarbejdere fra andre institutioner (skoler, forvaltninger, foreninger mm.) kunstnere, sportsfolk eller borgere, der er optaget af samme emne.

Tilrettelæggelse

Mundtlig kommunikation

- Brainstorming på emnet: Hvad er jeg optaget af lige nu?
De fremkomne emner fremlægges, og kursisterne vælger sig på emne
- Grupperne forbereder en præsentation og beskrivelse af emnets fokus fx hvorfor er jeg/vi optaget/optagne af lige netop dette emne (mundtligt) Der skal være fokus på argumentationen

- Derefter forbereder grupperne et mundtligt debatforum på holdet. I forberedelsesfasen arbejdes der med informationssøgning om emnet og argumentationsteknikker (virkemidler, ordforråd)
- Afholdelse af et debatforum, hvor medkursisterne efterfølgende kan stille opklarende spørgsmål
- Efterfølgende evaluering med tegn på læring

Skriftlig kommunikation

- Kursisterne skal arbejde med, hvordan man skriver et debatindlæg med fokus på debatindlæggets forskellige elementer. Der arbejdes med små skriveøvelser, hvor kursisterne arbejder sammen parvis i eller grupper med henblik på at opbygge hinandens danskfaglige sprog. Der inddrages modeltekster på hvordan man skriver et debatindlæg. Kursisternes skriftlige produkter gemmes i en portfolio med henblik på senere evaluering.
- Forløbet afsluttes med, at kursisterne skriver deres eget debatindlæg, der skal handle om deres valgte emne.

Evaluering

I løbet af undervisningsforløbet har der været løbende evaluering (formativ) ved de forskellige aktiviteter, hvor aktiviteten hele tiden skal holdes op imod læringsmålene. I slutfasen sammenligner kursisten sammen med læreren kursistens forskellige skriftlige produkter med henblik på tegn på læring og progression.

Eksempel 3

Emne: At hilse og præsentere sig selv

Indledende bemærkninger

Formålet med undervisningen er at styrke kursistens kommunikative, sproglige og interkulturelle kompetencer. Kursisten skal udvikle sproglig bevidsthed og strategisk kompetence i forhold til sprogtilegnelse og læring.

Undervisningsforløbet kunne være et kortere forløb, der placeres i begyndelsen af et nyt skoleår.

Kursisterne kender muligvis ikke hinanden, så der vil være tale om et forløb, der handler om at lærer hinanden at kende med afsæt i kursisternes forskellige kulturelle og sproglige baggrunde. Alle har til fælles at lære og udvikle deres dansksproglige kompetencer i et samspil med deres eget sprog, deres egen kultur og det danske sprog og kultur.

Indholdsmæssigt vil der være fokus på det interkulturelle aspekt, hvor den mundtlige kommunikation skal sættes ind i en interkulturel ramme. Det betyder, at kursisterne i arbejdet med mundtlig kommunikation uvilkaarligt tvinges til at arbejde med denne disciplin igennem egne kulturelle briller. Således skabes der en interaktion mellem kursisterne, hvor den enkelte kursist bliver bevidst om og

videreudvikler sin egen kulturelle identitet ved at være opmærksom på kulturelle udtryksformer, som de kommer til udtryk i de forskellige situationer og i forskellige sociokulturelle sammenhænge.

Omfang ca. 3 - 5 timer

Faglige mål

Læreplanens følgende faglige mål vil være dækket ind gennem undervisningsforløbet:

- forstå talt dansk såvel i naturlig tale som i digitale medier
- udtrykke sig forståeligt, sammenhængende og hensigtsmæssigt i forskellige situationer
- udlede og fastholde sammenhæng og følge op med kommentarer og spørgsmål i samtale
- have viden om og færdigheder i at tage, holde og videregive ordet i uformelle og formelle situationer
- læse og forstå enkle, autentiske sag-og fiktionstekster

Læringsmål

Undervisningsforløbets emne og aktiviteter lægger op til følgende konkrete sproglige og sociokulturelle læringsmål for kursisten:

- at kunne forstå talt dansk i hilsesituationer i en sociokulturel sammenhæng
- at kunne udtrykke sig forståeligt på dansk i hilsesituationer i en sociokulturel sammenhæng
- at kunne udlede og fastholde sammenhæng og følge op med kommentar og spørgsmål på dansk i en hilsesituation i en sociokulturel sammenhæng

Kernestof

Undervisningsforløbets emne og forskellige aktiviteter vil inddrage følge områder fra læreplanens kernestof og supplerende stof:

- kommunikation, talehandlinger og modtagerbevidsthed
- udtale, prosodi, automatisering, fluency og kropssprog
- læseteknikker, læsestrategier, notatteknik og ordforråd
- et udvalg af dansk og oversat litteratur i genrerne lyrik, epik samt blandingsgenrer
- sociokulturelle normer for fastholdelse af samtale i uformelle situationer
- enkel analyse af mundtlige kommunikationssituationer i sociokulturelle sammenhænge

Supplerende stof

Det supplerende stof skal perspektivere og uddybe kernestoffet samt udvide kursistens faglige horisont. Det supplerende stof kan understøtte det anvendelsesorienterede stof i undervisningen. Her tænkes på udadvendte aktiviteter, hvor kursisterne møder det danske sprog og den danske kultur i for undervisningsforløbets relevante aktiviteter.

Tilrettelæggelse

Undervisningsforløbet starter med at have fokus på hilseformer, når man for første gang skal præsentere sig for hinanden. (social kontekst)

Her handler det om sprogets placering og sprogbrug i den sociokulturelle sammenhæng.

1. Aktivitet: Kursisterne går rundt i lokalet og hilser på hinanden på deres eget modersmål. I hilsesituationen skal de også præsentere sig ved navn og oprindelsesland. Hilsesituationen må gerne følges op af kommentarer og spørgsmål fx 'Hvordan går det?', 'dejligt vejr i dag' eller 'tak for sidst'. Dernæst skriver alle ned i deres logbog i stikordsform (på dansk) deres oplevelse af aktiviteten. Fx 'god følelse med præsentation på eget modersmål' eller 'frustrerende ikke at kunne forstå de andre' eller 'glad for at høre en anden præsentere sig på mit modersmål'.

2. Aktivitet: Dernæst går kursisterne igen rundt i lokalet og hilser på hinanden, men denne gang på dansk. (navn og oprindelsesland)
Arbejdet med logbogen gentages, men denne gang ud fra oplevelsen af en præsentation på dansk.

3. Aktivitet: Alle skriver ned i deres logbog (på dansk): hvilken præsentationsform syntes jeg bedst om og hvorfor?

4. Aktivitet: Hver kursist taler med sin sidemakker om, hvilke oplevelser den enkelte havde ved aktiviteterne.

5. Aktivitet: i plenum samles der op på talevendinger, gestus, mimik og kropssprog. Der fokuseres på evt. fælles sproglige træk ved hilsen og præsentation. Der fokuseres på betydningen af en bestemt måde at hilse på fx De -form, give hånd mm.

6. Aktivitet: alle udarbejder skriftligt et fælles ordforråd, der karakteriserer en dansk hilsen og personlig præsentation.

7. Aktivitet: Der udarbejdes danske talevendinger i forbindelse med hilsen og præsentation. Talevendingerne automatiseres (trænes) og samtidig trænes dansk udtale.

8. Aktivitet: Alle går for sidste gang rundt og hilser på hinanden og præsenterer sig på dansk.

9. Afsluttende aktivitet: introduktion til danske skrevne og uskrevne regler, der bruges i hilsesituationer.

Evaluerings

I logbogen skrives svar til følgende spørgsmål:

- Hvad har jeg lært rent sprogligt og kulturelt ved de forskellige aktiviteter?
- I hvilket omfang har jeg lært det opstillede sproglige – og sociokulturelle læringsmål?

Eksempel 4

Emne: Drømmen om at tiltrække kvalificeret udenlandsk arbejdskraft

Artikel: Velkommen til Danmark, fucking fremmedarbejder.

Indledende bemærkninger:

Formålet med undervisningsforløbet er at styrke kursistens kommunikative, sproglige og interkulturelle kompetencer. Kursisten skal udvikle sproglig bevidsthed og strategisk kompetence i forhold til sprogtilegnelse og læring. Indholdsmæssigt er der fokus på arbejdet med den journalistiske genre 'kommentar', hvor kursisten skal lære at give skriftligt udtryk for sin egen mening i forhold til et emne.

I arbejdet med genren 'kommentar' skal kursisten have en viden om emnet, der blandt andet kommer til udtryk i et sagligt sprog, men samtidig inddrages kursistens egne personlige erfaringer med emnet ved at anvende ord og udtryk, der er karakteristiske for kursisten selv. Kursisten skal lære at anvende kommentaren som et middel til at reagere på andres holdninger vedrørende et bestemt emne. Det kan være i et læserbrev, på en blog, på Facebook eller i andre skriftlige debatfora.

Der arbejdes med et typisk eksempel på en kommentartekst "Velkommen til Danmark, fucking fremmedarbejder", der handler om danskernes behandling af fremmedarbejderne og deres børn, der er i vejen for drømmen om at tiltrække kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Teksten er bragt i dagbladet Politiken under Debat 27. februar 2012.

Teksten danner udgangspunkt for arbejdet med genren 'kommentar', hvor kursisten skal lære at bruge kommentarens struktur med fokus på udvikling af egen kompetence i at skrive en kommentar. I forløbet inddrages andre eksempler på kommentartekster.

Omfang: 6 – 10 timer

Faglige mål

Forløbets faglige mål er, at kursisten kan

- læse og forstå enkle, autentiske sag- og fiktionstekster
- sætte fokus på relevante træk i teksten
- skrive sammenhængende og forståeligt om fantasi, følelser, tanker, erfaringer, viden og mening i en genre, der passer til situationen
- anvende færdigheder i elementær syntaks og retskrivning
- skrive i et enkelt og sammenhængende sprog med fokus på at modtage og give respons
- kunne udtrykke sig klart og relevant i ~~mundtlig~~ og skriftlig kommunikation på et enkelt niveau

Læringsmål

Læreren skal formulere konkrete læringsmål for undervisningens indhold

- kursisten skal kunne læse og forstå enkle, autentiske kommentartekster
- kursisten skal vide, at en kommentar er en personlig tekst, der er skrevet i nutid
- kursisten skal vide, at i en kommentar udtrykker en person sin holdning og argumenterer for den
- kursisten skal vide, at en kommentar tager udgangspunkt i og er en reaktion på andres holdninger
- kursisten skal vide, at en kommentar har en fast struktur
- kursisten skal vide, at sproget er personligt og sagligt
- kursisten skal kunne skrive en kommentar

Kernestof

Forløbet inddrager følgende kernestofområder, men fokus er på arbejdet med genren 'kommentar':

- kommunikationsformer i massemedier og elektroniske medier
- læseteknikker, læsestrategier, notatteknik og ordforråd
- hensigtsmæssig og kritisk informationssøgning
- sproglig korrekthed, forståelighed og sammenhæng i tale og skrift
- skriftsprog, herunder komposition, sammenhæng og modtagerbevidsthed
- sproglære, referat, resume, fortælling og kommentar
- modeltekster for kursistens skrivning

Supplerende stof

Arbejdet med genren 'kommentar' sættes ind i en praksis og anvendelsesorienteret sammenhæng med varierede aktiviteter. Udover inddragelse af tekster, der beskriver emnets indhold kan lokalsamfundet inddrages ved at indhente informationer og viden hos herboende fremmedarbejdere, der kom til DK i 60'erne.

Materialer

Tekster med eksempler på informerende og argumenterende tekster fx læserbreve og blogindlæg.

[Artikel: Regering vil skubbe uddannede udlændinge hurtigere fremad](#)

[Artikel: Indvandrere arbejder i de mest usikre job](#)

[Artikel: Kloge udlændinge bliver overset](#)

Tilrettelæggelse

Med udgangspunkt i kommentarteksten arbejdes der med følgende områder:

- kommentarens emne (brainstorming, hvad ved kursisten om emnet?)
- Find tegn på emnets indhold i teksten
- Find tegn på genren 'kommentar' i teksten
- Find tegn på skribentens reaktioner/holdning i forhold til emnet

Arbejd med tekstens opbygning, hvilke dele består den af? (kommentarens struktur)

- Hvilke personlige erfaringer nævner skribenten i teksten?
- Hvilke argumenter bruger skribenten til at underbygge sin holdning?
- Har skribenten forslag til at løse problemet?
- Hvordan afslutter skribenten sin kommentar?

Arbejd med det danskfaglige begreb 'argumentation'

- Faglige argumenter, logos
- Personorienterede argumenter, etos
- Følelsesmæssige argumenter, patos

Arbejd med sproget

- Fortællersynsvinkel
- Tidsperspektivet nutid/datid
- Ordforråd og faste udtryk, der giver sproget et personligt præg
- Modtagerbevidsthed, hvem skriver man til?
- Hvad er skribentens formål med kommentaren?

Skriftlig opgave:

Skriv en kommentar til indholdet i kommentarteksten "Velkommen til Danmark, fucking fremmedarbejder" med angivelse af modtager.

Evaluerings

Kursisterne har i begyndelsen af forløbet skrevet deres kommentar til teksten "Velkommen til Danmark, fucking fremmedarbejder". Deres kommentar er blevet opbevaret i en portfolio.

Efter arbejdet med genren 'kommentar' skal kursisterne igen skrive deres kommentar til samme tekst.

Lærer og kursist sammenligner de to teksters indhold og finder sammen tegn på læring.

6. Ordliste

Andetsprog: se afsnittet

Afrundet medieprodukt: kan f.eks. være en avis, et ugeblad, en tv-udsendelse f.eks. en tv-dokumentar, en spillefilm, en kortfilm mm.

Automatisering: Beherskelse opnået gennem gentagen anvendelse af sproglige størrelser i form af fokuserede øvefaser i undervisningen.

Dictogloss: se afsnittet

Etnografisk arbejdsform: se afsnittet

Fast institutionaliserede udtryk: et fast udtryk bestående af en mindre sætningsdel med en hel fast struktur, for eksempel udtrykkene *det skulle nødig hedde sig*, eller *i det store og hele*, eller *tale med store bogstaver*, eller *bordet fanger*.

Fluency: at tale et sprog flydende, men ikke nødvendigvis uden fejl.

Forforståelse: se afsnittet

Formativ evaluering: fremadrettet evaluering, samtale om hvordan kursisten kan udvikle sig videre

Halvfærdig sætningsramme: et fast udtryk med variationsmulighed, for eksempel *tillykke med* eller *velkommen til* eller *må _ bede om*

Høflighedsfrase: fast udtryk som anvendes i bestemte situationer, f. eks. vær så venlig, må jeg bede om, hils hjemme, brug af modalverber i datid ved fremsætning af ønsker, krav osv. Jeg ville gerne, jeg skulle gerne, jeg kunne tænke mig o. lign.

Identitetsskabende faktor: For eksempel særligt ordforråd, udtale, påklædning, omgangsformer som karakteriserer personer eller grupper.

Idiomer: Sprogligt udtryk eller vending som har en anden betydning end den ordene normalt har. For eksempel ”at have sommerfugle i maven”

Interkulturel kompetence: følsomhed, viden og forståelse over for kulturelle forskelle, evne til at omgås mennesker med forskellige, kulturelt betingede adfærdsformer og værdier

Intersprog: Betegnelse for det mellemsprog kursisterne bygger op undervejs mod en ideelt set modersmålsnær beherskelse af andetsproget. Dets udvikling medfører, at overgeneraliserede regelopfattelser modificeres, og at mangelfulde opfattelser udbygges på baggrund af den feedback kursisten modtager under anvendelse af sproget.

Kodeskift: At skifte mellem modersmål og andetsprog afhængig af situation, emne og samtalepartner.

Kohærens: Indholdsmæssig sammenhæng i mundtlig tale eller skriftlig tekst.

Kohæsion: Sproglig markering af sammenhæng i mundtlig eller skriftlig tekst.

Kommunikativ kompetence: Færdighed i at bruge sproget hensigtsmæssigt. Forudsætter en række lingvistiske og pragmatiske færdigheder.

Kort tekstoplæg: Kort tekst som lægger op til en mundtlig eller skriftlig øvelse

Mappevurdering: se afsnittet

Massemedier: medier som sigter på meget brede målgrupper, f.eks. tv og dagspresse

Modersmål: kaldes også førstesprog, det første sprog, barnet lærer

Morfem: Sprogets mindste betydningsbærende enhed, som opdeles i følgende grupper: Rodmorfem (bilen), præfiks og suffiks (forelskelse), bøjningsmorfem (højere) og interfiks (udsalgsavis)

Målsprog: det sprog en person er i gang med at tilegne sig, det kan være andetsproget eller et fremmedsprog

Oplæg: Tale eller tekst som indleder for eksempel en diskussion eller faglig samtale.

Perspektivering: At se på en tekst eller et tema ud fra andre ofte større og mere principielle sammenhænge. Det kan for eksempel være, når man sætter en tekst i relation til den periode den er skrevet i.

Prosodi: se afsnittet

Problemformulering: En problemformulering er et spørgsmål, der formulerer en forundring og et ønske om at få noget belyst eller besvaret. I en opgave, hvor der stilles krav om en problemformulering er problemformuleringen selve opgavens fundament og rygrad - omdrejningspunktet, der skal styre arbejdet med opgaven og disponeringen af den, samtidig med at den er bestemmende for de materialer, kursisten vælger at arbejde med.

Processkrivning: At fokusere på skriveprocessen i stedet for på det færdige resultat. Skrivning er genskrivning. Processkrivning bygger på respons på teksten fra medkursister eller lærer

Respons: gives ved samtale med medkursist om en ufærdig tekst. Respons skal være positiv og konkret, og kritik skal formuleres som spørgsmål

Retorisk praksis: hensigtsmæssig og god formidling.

Samtaleregulerende gambit: Småord som vi benytter til at regulere samtalen med. Det kan være ord som "øh", "mhm", "ja", "æh" og så videre.

Sociokulturel kontekst: social og kulturel sammenhæng

Sociokulturel norm: de sproglige regler og adfærdsregler, der gælder i en nærmere bestemt social og kulturel kontekst

Sprogdidaktisk princip: overordnet tilrettelæggelse af undervisningen under hensyntagen til de fire færdigheder, lytte, læse, skrive, tale.

Sprogpædagogisk princip: den praktiske tilrettelæggelse af det enkelte undervisningsforløb således at de fire færdigheder trænes og udvikles

Synopsis: en sammenhængende, kortfattet, skriftlig og overskuelig tekst, som giver et overblik over indholdet i for eksempel en mundtlig fremlæggelse. Sammenlignet med den mundtlige fremlæggelse er synopsen sammenfattende og oversigtspræget

Talehandling: eller sproghandling, et forsøg på at påvirke en situation ved en sproglig ytring. Man arbejder med 3 typer sprog- eller talehandlinger: informationsudvekslende, handlingsregulerende og følelsesudtrykkende.

7. Bilag

Bilag 1

Eksempel på vurderingsskema til skriftlig fremstilling niveau G

Kursistens navn:	VUC:	Opgave:
------------------	------	---------

Karakter censor:	Karakter lærer:	Karakter endelig:
------------------	-----------------	-------------------

Bedømmelseskriterium	Bemærkninger	Delkarakter
A) Skriveidé		
B) Skriver sammenhængende og med begyndelse og slutning		
C) Skriver i et sprog, der er forståeligt og hensigtsmæssigt i forhold til kommunikationssituationen		
D) Svarer relevant på opgavespørgsmålet		
Andre bemærkninger til helhedsvurderingen		

Bilag 2

Eksempel på vurderingsskema til skriftlig fremstilling niveau D

Kursistens navn:	VUC:	Opgave:
------------------	------	---------

Karakter censor:	Karakter lærer:	Karakter endelig:
------------------	-----------------	-------------------

Bedømmelseskriterium	Bemærkninger	Delkarakter
A) Skriver i et overvejende korrekt og sammenhængende sprog		
B) Anvender viden om ordklasser, sætningsanalyse og sproglig karakteristik af tekster		
C) Skriver i opgavens genre på et elementært niveau		
D) Svarer relevant på opgavespørgsmålet i forhold til emne, målgruppe og medie		
E) Kommunikerer nuanceret, klart og relevant.		
Andre bemærkninger til helhedsvurderingen		

Bilag 3

Eksempel på skabelon til eksaminationsgrundlag G niveau

Hold med 14 kursister

Nummer	Genre (Fiktion)	Titel	Forfatter	År
1	Novelle			
2	Novelle			
3	Novelle			
4	Lyrik			
5	Lyrik			
6	Blandingsgenre			
7	Blandingsgenre			
8	Folkeeventyr			
9	Kunsteventyr			
10	Kunsteventyr			
Nummer	Genre (Sagtekster)	Rubrik	Afsender	Dato og år
11	Opinionsartikel			
12	Opinionsartikel			
13	Opinionsartikel			
14	Informationsartikel			
15	Informationsartikel			
Nummer	To tekster			
16	Interview + lyrik			
17	Novelle + lyrik			

Bilag 4

Eksempel på skabelon til eksaminationsgrundlag D niveau

Hold med 12 kursister

Nummer	Genre (Fiktion)	Titel	Forfatter	År
1	Novelle			
2	Novelle			
3	Novelle			
4	Novelle			
5	Lyrik			
6	Lyrik			
7	Lyrik			
8	Drama			
9	Drama (kortfilm)			
Nummer	Genre (Sagtekster)	Rubrik	Afsender	Dato og år
10	Opinionsartikel			
11	Opinionsartikel			
12	Opinionsartikel			
13	Opinionsartikel			
14	Informationsartikel			
15	Informationsartikel			